

INTERNATIONELLA
HANDELSHÖGSKOLAN
HÖGSKOLAN I JÖNKÖPING

Värdepappersregeln

Syftet och dess upprätthållande

Magisteruppsats inom affärsrätt (Skatterätt)

Författare: Sofia Andersson

Handledare: Elise Adelsköld, Anna Gerson

Framläggningsdatum 2010-12-08

Jönköping December 2010

Magisteruppsats i affärsrätt (Skatterätt)

Titel: Värdepappersregeln, syftet och dess upprätthållande

Författare: Sofia Andersson

Handledare: Elise Adelskiöld

Datum: 2010-12-08

Ämnesord **anställda, förmån, förvärv, incitamentsprogram, kontantprincipen, legalitetsprincipen, skatteförmågeprincipen, värdepapper, värdepappersregeln**

Sammanfattning

Anställda som tilldelas gratis aktier eller förvärvar aktier till ett pris under marknadsvärde i företaget de är anställda i erhåller en förmån som ska tjänstebeskattas. Enligt den lagstadgade värdepappersregeln ska en skattskyldig som på grund av sin tjänst förvärvar värdepapper på förmånliga villkor ta upp den som intäkt det beskattningsår som förvärvet sker. Förvärven är vanligtvis förenade med förfoganderättsinskränkningar såsom överlåtelseförbud under en bestämd tidsperiod och krav på fortsatt anställning. Vid en överblick av praxis på området kan det konstateras att det därmed inte går att utläsa en bestämd tidpunkt för när ett förvärv anses ha inträffat. Syftet med uppsatsen är att utreda *de lege lata* huruvida värdepappersregelns syfte uppfyllts och att utifrån den utredningen belysa om det *de lege ferenda* finns behov av en ändring av värdepappersregeln. Syftet med lagregeln utreds med utgångspunkt från lagtexten. För att få en djupare förståelse av syftet har förarbeten och praxis studerats. Studier av praxis är en stor del av uppsatsens metod då den presenterar tillämpningen av värdepappersregeln *de lege lata*. Utredningen visar att värdepappersregeln är svårtillämpad, främst beroende på bristfälliga definitioner av dess rekvisit. Syftet med värdepappersregeln kan till viss del anses uppfyllt då Regeringsrätten i två domar från 2009 dömt i linje med lagregeln. Det står klart att det är ett civilrättsligt förvärv som åsyftas i lagregeln. Av utredningen framgår även att en del av syftet med värdepappersregeln torde vara att för att värdepappersregeln ska bli tillämplig måste det utredas huruvida det är fråga om ett värdepapper. En sådan utredning saknades i nämnda domar,

därmed får det fortfarande anses oklart hur bedömningen av värdepappersstatus ska göras. Lagregeln anses därmed inte tillräckligt förutsägbar, varmed en översyn får anses nödvändig.

Master's Thesis in Commercial Law (Tax Law)

Title: The securities rule, the purpose and its maintenance

Author: Sofia Andersson

Examiner: Elise Adelskiöld

Date: 2010-12-08

Subject terms: **acquisition, benefit, employees, incentives, securities, the principle of cash, the legal principle, the principle of tax capacity, the securities rule**

Abstract

Employees can receive free shares or pay a price for the shares below market value in the company where they are employed. According to the legislative provision, called, the securities rule, the benefit that the employee receives shall be taxed the same year as the acquisition takes place. The acquisition is usually associated with restrictions such as a ban of transfer of the shares for a specified time and requirements for continued employment. Case law in this area shows that it is therefore not possible to identify a specific time for when an acquisition can be considered to have occurred. The purpose of this paper is to examine *de lege lata* whether the purpose of the securities rule is fulfilled and, based on that, investigate *de lege ferenda* if there is a need for an amendment of the securities rule. The purpose of the legislative provision is investigated on the basis of the text. Preparatory work and case law has been studied to get a deeper understanding of the legislative provision and the application of the securities rule *de lege lata*. The investigation shows that the securities rule is difficult to apply, mainly due to unclear definitions of the prerequisites that must be met for its applicability. The purpose of the securities rule has partly been satisfied in two judgments from 2009 where the Supreme Administrative Court ruled in line with the securities rule. It is clear that there is a civil-rights acquisition that is referred to in the legislative provision. Furthermore, it can be considered that one part of the securities rule is that it must be determined whether or not a security paper is at hand in order to decide the application of the rule. Such investigation was lacking in these judgments, there-

fore, assessment of security status is still considered unclear. The legislative provision is thus considered not sufficiently predictable and a review may be necessary.

Innehåll

1	Inledning.....	5
1.1	Bakgrund.....	5
1.2	Syfte.....	6
1.3	Metod.....	7
1.4	Avgränsningar.....	8
1.5	Disposition.....	9
2	Aktierelaterade incitamentsprogram.....	11
2.1	Inledning.....	11
2.2	Aktietilldelningar och aktiesparprogram.....	11
2.3	Optionsprogram.....	12
2.3.1	Allmänt om optionsprogram.....	12
2.3.2	Köptioner, teckningsoptioner och syntetiska optioner.....	12
2.4	Personaloptioner.....	13
2.5	Sammanfattande kommentar.....	13
3	Beskattning.....	15
3.1	Inledning.....	15
3.2	Legalitetsprincipen.....	15
3.3	Skatteförmågeprincipen.....	16
3.4	Kontantprincipen.....	17
3.5	Beskattning i inkomstslaget tjänst.....	18
3.6	Värdepappersregeln.....	19
3.6.1	Lagregeln.....	19
3.6.2	Rekvisitet tjänst.....	21
3.6.3	Rekvisitet förvärv.....	22
3.6.4	Rekvisitet värdepapper.....	24
3.6.5	Rekvisitet förmånliga villkor.....	26
3.7	Sammanfattande kommentar.....	26
4	Praxis avseende värdepappersregeln.....	28
4.1	Inledning.....	28
4.2	RÅ 1986 ref. 36.....	28
4.2.1	Sammanfattning.....	28
4.2.2	Kommentar.....	29
4.3	RÅ 1994 not. 41.....	29
4.3.1	Sammanfattning.....	29
4.3.2	Kommentar.....	31
4.4	RÅ 1996 ref. 92.....	31
4.4.1	Sammanfattning.....	31
4.4.2	Kommentar.....	33
4.5	RÅ 2002 ref. 78.....	34
4.5.1	Sammanfattning.....	34
4.5.2	Kommentar.....	34
4.6	RÅ 2004 ref. 35 I.....	35
4.6.1	Sammanfattning.....	35
4.6.2	Kommentar.....	36

4.7	Skatterättsnämndens förhandsbesked (dnr 191-06/D)	36
4.7.1	Sammanfattning	36
4.7.2	Kommentar	36
4.8	RÅ 2009 ref. 86	37
4.8.1	Sammanfattning	37
4.8.2	Kommentar	38
4.9	RÅ 2009 not. 206	38
4.9.1	Sammanfattning	38
4.9.2	Kommentar	40
4.10	Skatterättsnämndens förhandsbesked (dnr 1-10/D)	40
4.10.1	Sammanfattning	40
4.10.2	Kommentar	41
4.11	Sammanfattande kommentar	41
5	Praktikers syn på värdepappersregeln	43
5.1	Inledning.....	43
5.2	Konsultbyråernas skrivelse	43
5.3	Skatteverkets brevsvår.....	43
5.4	Författares syn på värdepappersregeln	45
5.5	Sammanfattande kommentar	48
6	Analys.....	49
6.1	Inledning.....	49
6.2	Vad kan syftet med värdepappersregeln anses vara enligt praxis?	49
6.3	Har syftet upprätthållits i praxis?	51
6.4	Vilken typ av förvärv var det tänkta enligt syftet med värdepappersregeln?	53
6.5	Har det förvärv som avsågs i syftet med värdepappersregeln upprätthållits?	54
6.6	Kan lagregeln anses vara tillräckligt förutsägbar?	56
7	Slutsats.....	58
	Referenslista	59

Bilagor

Bilaga 1	62
----------------	----

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslagen (2005:551)
IL	Inkomstskattelag (1999:1229)
Kap.	Kapitel
Not.	Notismål nr
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development
Prop.	Proposition
Ref.	Referatmål nr
RÅ	Regeringsrättens Årsbok
s.	sida
st.	stycke
Uppl.	Upplaga

I Inledning

I.1 Bakgrund

Incitamentsprogram är i dag vanligt förekommande och syftar främst till att kvarhålla anställda i ett företag, att motivera dem till att göra ett effektivt arbete och se till att anställda och aktieägare verkar för samma mål. Incitamentsprogram riktar sig främst till ledning och nyckelpersoner i företag men även övriga anställda kan innefattas av programmet.¹ Den ena parten i ett incitamentsprogram är utfärdaren som antingen är företaget i vilket den anställde arbetar eller någon extern part som på uppdrag av företaget är förvaltare. Den andra parten är således den anställde. En vanligt förekommande form av belöningsystem är aktierelaterade incitamentsprogram. Den närmaste definitionen av ett sådant är att en rättighet i form av ett värdepapper ges ut. Värdet på värdepappret bestäms efter en aktie i företaget där den anställde arbetar.² Exempel på aktierelaterade incitamentsprogram är olika optionsprogram eller att anställda erhåller aktier i bolaget direkt eller genom ett aktiesparprogram. Aktierelaterade incitamentsprogram är ett sätt för arbetsgivaren att försäkra sig om att den anställde kommer att verka för ett gott resultat i företaget.³ Andelen aktieprogram av incitamentsprogram ökade bland noterade bolag från 25 till 30 procent under år 2009.⁴

Då värdepapper i den här formen av incitamentsprogram delas ut gratis eller säljs till ett förmånligt pris under marknadsvärdet till anställda utlöses förmånsbeskattning för den anställde. Förmånen ska beskattas som inkomst av tjänst. För företaget utlöses beskattning i form av sociala avgifter för det förmånsvärde som anses som lön.⁵ Enligt den så kallade värdepappersregeln i 10 kap. 11 § 1 st. Inkomstskattelagen (1999:1229) (IL) ska värdepapper som förvärvas på grund av tjänst

¹ Borg, *Aktierelaterade incitamentsprogram – en civilrättslig studie*, s. 23-24.

² Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 18-19.

³ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 33, 35.

⁴ KPMG AB, *Incitamentprogram i Svenska börsnoterade bolag Studie genomförd av KPMG 2009*, s. 13, <http://www.kpmg.se/download/109302/161011/Incitamentsprogram%202009%20SWEDEN.pdf>, hämtad 2010-09-15.

⁵ 10:11 Inkomstskattelag (1999:1229), 2:1, 2:10 Socialavgiftslag (2000:980).

och på förmånliga villkor tas upp till beskattning det år som förvärvet sker. Nuvarande lagregel kom till efter ett uppmärksammat rättsfall på området.⁶ I målet hade anställda förvärvat konvertibla skuldebrev med förfoganderättsinskränkningar till ett förmånligt pris. Regeringsrätten fann att beskattning skulle ske först då förfoganderättsinskränkningarna upphört.⁷ Med anledning av att oönskade skattekrediter uppstod sågs lagregeln över och den nuvarande lydelsen tillkom.⁸ Något som dock inte framgår av den nuvarande lydelsen av värdepappersregeln är vid vilket tidpunkt ett förvärv ska anses ha skett.⁹ Vid en överblick över praxis på området kan konstateras att det inte går att utläsa en bestämd tidpunkt för när ett förvärv av värdepapper till ett förmånligt pris anses ha inträffat. Vidare synes ett giltigt förvärv av värdepapper vara för handen när det skett efter civilrättsliga formkrav. Det som initialt sett är avgörande för när förvärvet av aktier anses inträffa är hur avtalet för incitamentsprogrammet är utformat och vilka förfoganderättsinskränkningar aktierna är behäftade med. Huruvida det överensstämmer med värdepappersregelns syfte i 10 kap. 11 § 1 st. IL kan ifrågasättas. Fortfarande föreligger en oklarhet vad gäller beskattningstidpunkten för förmånliga förvärv av aktier med restriktioner då inskränkningarna inte alltid är utformade på exakt samma vis. Det kan också ifrågasättas om förvärvstidpunkten ska bedömas efter när de civilrättsliga formkraven för ett förvärv är uppfyllda eller om det finns ett särskilt skatterättsligt förvärvsbegrepp.

1.2 Syfte

Syftet med förevarande uppsats är att utreda *de lege lata* huruvida syftet med värdepappersregeln i 10 kap. 11 § 1 st. IL uppfyllts. Utifrån den utredningen är syftet vidare att belysa enligt *de lege ferenda* om det finns ett behov av en ändring av värdepappersregeln. För att uppfylla syftet kommer uppsatsen att utgå från följande frågeställningar:

⁶ Prop. 1989/90:50 s. 72-74.

⁷ RÅ 1986 ref. 36.

⁸ Prop. 1989/90:50 s. 74.

⁹ Christensson, Robertsson, "Direktörsaktier" vid vägens ände?, s. 150.

Vad är det som är specifikt för de domar där utgången verkar stämma överens med syftet med värdepappersregeln?

Finns ett skatterättsligt förvärvsbegrepp eller är det de civilrättsliga reglerna som ska gälla för att ett förvärv av värdepapper ska anses föreligga?

Kan rättsläget, med avseende på tillämpningen av värdepappersregeln, nu anses vara klart? Kan lagregeln anses vara tillräckligt förutsägbar?

1.3 Metod

Uppsatsen utreds utifrån en metod där lag studeras i första hand, därefter förarbeten, prejudikat och doktrin. Så som Peczenik anger innebär rättskällevärdet att lagtext har företräde framför förarbeten och prejudikat. Dock bör förarbeten och prejudikat tas i beaktning då dessa anses vara gällande rätt.¹⁰ Syftet i uppsatsen utgår från värdepappersregeln som är lagreglerad i IL. Därmed spelar lagen en central roll som rättskälla i uppsatsen då den är utgångspunkten för utredningen. För att uppfylla uppsatsens syfte används en subjektiv tolkning där lagstiftarens avsikt med värdepappersregeln tas i beaktande. Tolkningen av lagstiftarens intention görs genom studier av förarbeten till 10 kap. 11 § 1 st. IL.¹¹ Studierna av förarbeten ligger sedan som grund för diskussionen av syftet med värdepappersregeln. Uppsatsens syfte bygger på frågeställningar som uppkommit då praxis på området iakttagits, därmed utgör en stor del av metoden studier av rättsfall där värdepappersregeln tolkats. Genom att sammanfatta och kommentera väsentliga rättsfall på området framställs värdepappersregelns utveckling i rättspraxis *de lege lata*. Rättsfallsstudierna används även för att utröna syftet med lagregeln. Resultatet av genomgången blir föremål för analys av huruvida syftet med värdepappersregelns uppfylls. En sådan metod går i linje med tolkningsmetoden som används inom skatterätten som innebär att lagen i första hand ska tolkas genom en semantisk analys, det vill säga genom objektiv tolkning och till dess ordalydelse. Då en lagregel är oklar får en subjektiv tolkning göras och förarbeten måste då studeras för att förstå syftet med lagregeln. Vidare kan även oklarheter i lagtexten tolkas med hjälp

¹⁰ Peczenik, *Juridikens metodproblem*, s. 49-50.

¹¹ Peczenik, *Juridikens metodproblem*, s. 109-110.

av prejudicerande domar från Regeringsrätten.¹² Så som Lodin m.fl. anger går studier av gällande rätt inom skatterätten till stor del ut på att studera rättspraxis eftersom den leder rättsutvecklingen framåt. När en tolkningsfråga avgjorts i Regeringsrätten har domen vunnit självständigt rättskällevärde. Det mest fördelaktiga sättet att tolka gällande rätt är således att utgå från samspelet mellan lagregel och praxis på området. För att uppfylla syftet i förevarande uppsats används därmed nämnda metod.¹³

Rättsfallen från Regeringsrätten som valts ut har betydelse för rättsutvecklingen av värdepappersregeln *de lege lata* och kan tillmätas högt prejudikatvärde. Även förhandsbesked från Skatterättsnämnden har tagits i beaktning för att få en djupare förståelse av hur värdepappersregeln tolkas i praktiken. Förhandsbeskeden har visserligen ingen prejudicerande verkan. De är emellertid bindande för den sökande om denne yrkat det och ökar förutsägbarheten för den skattskyldige.¹⁴ Därmed får de anses vara användbara för utredningen i uppsatsen. För att hjälpa författaren att få en kritisk bild av rättsläget har doktrin som kommenterar praxis studerats. Vidare har information om grundläggande principer inom skatterätten så som legalitetsprincipen, skatteförmågeprincipen och kontantprincipen inhämtats från doktrin. Till doktrin räknas också artiklar ur tidskrifter på skatteområdet och Skatteverkets handledningar.¹⁵ Artiklarna har studerats och analyserats för att tillgodose författaren andra författares syn på rättspraxis. Studierna av artiklarna har resulterat i referat av de delar som bäst kommenterat tillämpningen av värdepappersregeln. Författarnas åsikter har analyserats och används vidare i diskussionen och analysen av uppsatsens syfte.

I.4 Avgränsningar

I uppsatsen görs ingen djupare studie av olika typer av optionsprogram utan dessa behandlas endast översiktligt för att få en bild av de olika typerna och skillnaderna

¹² Lodin, *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, s. 668, 669, 675.

¹³ Lodin, *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, s. 683, 686.

¹⁴ 16 § Lag (1998:189) om förhandsbesked i skattefrågor.

¹⁵ Handledning för beskattning av inkomst vid 2010 års taxering, s. 77,

<http://www.skatteverket.se/download/18.6efe6285127ab4f1d258000478/30128.pdf>, hämtad 2010-09-13.

mellan dem. Uppsatsen fokuserar i första hand på att utreda värdepappersregelns syfte i relation till aktierelaterade incitamentsprogram med fokus på aktietilldelningar, därmed görs ingen separat utredning för olika aktierelaterade program för exempelvis olika typer av optionsprogram. Ingen närmare utredning av de grundläggande skatterättsliga principerna kommer att göras. De kommer att behandlas och analyseras parallellt med hur värdepappersregeln tolkats i praxis. Vidare presenteras den så kallade personaloptionsregeln i 10 kap. 11 § 2 st. IL endast kortfattat. Uppsatsens syfte bygger inte på någon jämförelse med nämnda regel. Uppsatsen behandlar heller inte reglerna om värderingen av värdepapper som förvärvats i tjänsten. Vidare utelämnas även de undantagsregler som innebär att värdepappersregeln inte ska tillämpas. Utredningen koncentreras på de svenska reglerna och således kommer inte utländska regler eller OECD:s riktlinjer på området att beaktas.

1.5 Disposition

I uppsatsen första kapitel presenteras bakgrunden till förevarande uppsats. Genom bakgrunden får läsaren förståelse för aktuell problematik vilket leder fram till presentationen av uppsatsen syfte. Därefter beskrivs den metod som valts för att uppfylla syftet med uppsatsen. Vidare i kapitlet begränsas syftet med en presentation av de avgränsningar som gjorts. För att få en klar bild av uppsatsens upplägg avslutas kapitlet med en förklaring av uppsatsens disposition.

I det andra kapitlet presenteras de vanligast förekommande aktierelaterade incitamentsprogrammen. En översiktlig presentation görs av innebörden av aktietilldelningar, aktiesparprogram och optionsprogram. Läsaren får också en presentation av betydelsen av personaloptioner. Innehållet i kapitlet är en förutsättning för att läsaren ska kunna tillgodogöra sig kommande delar av uppsatsen.

I det tredje kapitlet behandlas reglerna för beskattningen av värdepapper som förvärvas genom tjänsten. Kapitlet inleds med en översiktlig redogörelse för legalitetsprincipen, skatteförmågeprincipen och kontantprincipen. Presentationen ger läsaren förståelse för innebörden av legalitetsprincipen vilket är intressant då tolkningen av värdepappersregeln varierar i praxis. Vidare får läsaren en förståel-

se för innebörden av skatteförmågeprincipen och kontantprincipen vilket är en förutsättning för att förstå konsekvensen av att värdepappersregeln satt dem ur spel. Kapitlet fortsätter med en beskrivning av de grundläggande reglerna för tjänstebeskattning vilket utmynnar i en djupare redogörelse för värdepappersregeln. Eftersom de olika rekvisiten i värdepappersregeln är sparsamt definierade i förarbeten presenteras en utredning av dem.

I uppsatsens fjärde kapitel följer en redogörelse av relevant praxis på området. Varje aktuellt rättsfall refereras i en sammanfattning varefter författarens kommentarer presenteras. I vissa fall presenteras förhandsbesked innan domar från Regeringsrätten. Det beror dock på att praxis följer i kronologisk ordning för att på bästa sätt redogöra för tolkningen av värdepappersregeln *de lege lata*, vilket är en förutsättning för att kunna utreda uppsatsen syfte.

För att få en djupare bild av rättsläget presenteras i det femte kapitlet olika praktikers syn på rättsläget. Kapitlet inleds med en redogörelse för några konsultbyråers skrivelse till Skatteverket, vilken följs av en presentation av Skatteverkets brevsvår. Vidare följer en redogörelse av några författares analyser av praxis.

I det sjätte kapitlet görs en analys utifrån syftet och delfrågorna i syftet. Analysen är uppdelad och disponerad utefter frågorna. Analysen utgår från delfrågorna vilket innebär att de öppnar upp för vidare analys av frågor som angränsar till dem i syftet. På så sätt får läsaren en tydlig genomgång av frågorna och får ta del av en helhetsanalys.

I det sjunde kapitlet avslutas uppsatsen med en sammanfattning av vad som kommit fram av analysen. De frågor som ställts i uppsatsens syfte besvaras kortfattat i en slutsats.

2 Aktierelaterade incitamentsprogram

2.1 Inledning

Olika aktierelaterade incitamentsprogram är aktietilldelningar, aktiesparprogram och optionsprogram. Nedan följer en presentation av innebörden av de olika typerna av program. Kapitlet avslutas med en presentation av personaloptioner som också används som incitamentsprogram men som dock inte faller under värdepappersregelns tillämpningsområde. Lagregeln för personaloptioner kan däremot bli tillämplig i de fall värdepappersregeln inte tillämpas, därav bidrar en presentation av reglerna till en djupare förståelse för värdepappersregeln.

2.2 Aktietilldelningar och aktiesparprogram

Ett av de mest förekommande incitamentsprogrammen är tilldelningar av aktier i företaget där den anställde arbetar eller i ett företag som är i intressegemenskap med det företaget. Aktierna är vanligtvis behäftade med villkor som innebär förfoganderättsinskränkningar för den anställde. Det kan exempelvis vara att den anställde måste arbeta i företaget en viss tidsperiod för att få full äganderätt till aktierna. Under denna tidsperiod, kvalifikationstiden, kan den anställde ha rätt till utdelningar och rösträtt samtidigt som det kan föreligga ett förbud mot att överlåta aktierna.¹⁶

Ytterligare ett sätt att erhålla aktier som incitament för att stanna kvar i företaget är att delta i ett aktiesparprogram där den anställde erhåller aktier från sin arbetsgivare. Villkoren för dessa program kan vara av olika slag, så länge den anställde fortsätter att arbeta för företaget och deltar i avtalet erhåller denne dock aktier i företaget. En typ av aktiesparprogram är ett så kallat skuggsparande av aktier. Sparandet går ut på att arbetsgivaren skuggsparar en aktie åt den anställde för varje aktie som denne köper i bolaget. Skuggsparandet görs efter en bestämd tidsperiod, förutsatt att den anställde fortfarande är kvar i företaget. Den anställde behö-

¹⁶<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/forarbetsgivare/incitamentsprogram.4.5947400c11f477f9dd80002901.html>, hämtad 2010-09-13.

ver då inte vidta några ansträngningar utan den skuggsparade aktien tillfaller den anställde automatiskt efter den bestämda tidsperiodens slut.¹⁷

2.3 Optionsprogram

2.3.1 Allmänt om optionsprogram

Vanliga typer av optionsprogram är köpoptioner, teckningsoptioner och syntetiska optioner.¹⁸ Gemensamt för alla typer av optioner är att en utställare åtar sig att vid en bestämd framtida tidpunkt till ett bestämt pris sälja något till den som innehar optionen. Som betalning för själva optionen erhåller utställaren en premie. När optionsprogram fungerar som incitamentsprogram i ett företag är det således arbetsgivaren som är utställaren och den anställde som har rätt att förvärva optionen. Det som kännetecknar ett optionsavtal är att den som innehar optionen har en rättighet, men inte en skyldighet att utnyttja den. Det är således utfärdaren som har skyldigheten att rätta sig efter optionsinnehavaren och det är enbart optionsinnehavaren som kan begära att avtalet fullföljs.¹⁹

2.3.2 Köpoptioner, teckningsoptioner och syntetiska optioner

Ett köpoptionsprogram kan förklaras så som att en option till en anställd utställs mot att en premie erläggs eller utan att ersättning erläggs. Köpoptionen ger den anställde en rätt att i framtiden köpa aktier i företaget till en i förväg bestämd kurs.²⁰ Teckningsoptioner ger en rätt att i framtiden teckna nyemitterade aktier till en förutbestämd kurs. Till skillnad mot köpoptioner existerar alltså inte aktierna vid avtalstillfället. Det är först om den anställde väljer att teckna nya aktier som företaget måste göra en nyemission för att på så sätt erbjuda den anställde att erhålla aktier i företaget.²¹ Syntetiska optioner skiljer sig i sin funktion från köpoptioner och teckningsoptioner, främst på grund av att de inte ger den anställde någon rätt

¹⁷ Handledning för beskattning av inkomst vid 2010 års taxering, s. 248,

<http://www.skatteverket.se/download/18.6efe6285127ab4f1d258000478/30128.pdf>, hämtad 2010-09-13.

¹⁸ Borg, *Aktierelaterade incitamentsprogram – en civilrättslig studie*, s. 19.

¹⁹ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 41.

²⁰ Borg, *Aktierelaterade incitamentsprogram – en civilrättslig studie*, s. 48.

²¹ Borg, *Aktierelaterade incitamentsprogram – en civilrättslig studie*, s. 75.

att i framtiden bli aktieägare i företaget. Den syntetiska optionen ger således inte den anställde en rätt att i framtiden förvärva aktier i bolaget. Optionen är dock knuten till aktier i det företag som den anställde arbetar i eftersom det kontanta belopp (slutregleringslikviden) som den anställde erhåller vid slutet av löptiden beror på värdeutvecklingen för aktierna i företaget. När den syntetiska optionen tecknas bestäms en lösenkurs i villkoren för optionen. Då löptiden gått ut erhåller den anställde en slutregleringslikvid. Likviden är den del av marknadsvärdet som överstiger lösenkursen på den underliggande aktien.²²

2.4 Personaloptioner

Enligt 10 kap. 11 § 2 st. IL anses som personaloption en rätt att i framtiden förvärva värdepapper till ett i förväg bestämt pris eller i övrigt på förmånliga villkor. En sådan förmån ska tas upp som intäkt det beskattningsår då rätten utnyttjas eller överlåts.²³ Den anställde erhåller alltså en rättighet att i framtiden få förvärva ett värdepapper i givarens bolag till ett i förväg bestämt pris. Ofta är villkoren, för att behålla rättigheten, att den anställde fortsätter att arbeta i företaget och att denne är förhindrad att överlåta rättigheten till någon annan. Det är således inte fråga om ett förvärv av ett värdepapper, utan endast en rätt att förvärva ett sådant. Eftersom rättigheten inte har något ekonomiskt värde innan den utnyttjas måste den anställde bibehålla sin anställning under hela löptiden för att kunna göra en ekonomisk vinst. Det är först den dag som personaloptionen utnyttjas som den anställde beskattas för den. Därmed beskattas hela värdeökningen som löneförmån.²⁴

2.5 Sammanfattande kommentar

De olika typerna av incitamentsprogram är alltså vanligt förekommande för att bibehålla anställda i ett företag. Beroende på vilket pris som betalas för att delta i de olika programmen kan förmåner uppstå som ska beskattas. Tidpunkten för när en sådan förmån ska tas upp regleras av värdepappersregeln. Gemensamt för alla nämnda typer av incitamentsprogram är att de, beroende på hur villkoren i pro-

²² Borg, *Aktierelaterade incitamentsprogram – en civilrättslig studie*, s. 105-106.

²³ 10:11, 2:a st. IL.

²⁴ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 47-48.

grammen är utformade, kan falla in under värdepappersregelns tillämpning. Undantagen är, som framgår ovan, personaloptioner. Aktierelaterade incitamentprogram, i vilka villkoren bidrar till att värdepappersregeln inte blir tillämplig kan istället falla in under personaloptionsregeln.

3 Beskattning

3.1 Inledning

Kapitlet tar inledningsvis upp några av de skatterättsliga principer som ligger till grund för svensk skattelagstiftning. Innebörden av legalitetsprincipen är intressant då tolkningen av värdepappersregeln varierar i praxis och därmed kan det anses som att dess tillämpning inte är förutsägbar. Vid värdepappersregelns tillkomst sattes skatteförmågeprincipen och kontantprincipen ur spel, därav är innebörden av dem av intresse och diskuteras i det följande. Vidare presenteras reglerna för tjänstebeskattning och speciallagstiftningen för anställdas förvärv av värdepapper. I förarbetena till värdepappersregeln är rekvisiten som ska vara uppfyllda för att lagregeln ska bli tillämplig sparsamt definierade. Kapitlet avslutas därför med en genomgång av de olika rekvisiten och en diskussion om definitionen av dessa.

3.2 Legalitetsprincipen

Inom skatterätten gäller att personer inte får påläggas skatt utan stöd i lagen.²⁵ Legalitetsprincipen brukar uttryckas *nullum tributum sine lege*, ingen skatt utan lag. Lagen ska tolkas objektivt och inte efter vad Skatteverket anser vara skäligt. Tolkningen av lagtexten får inte vara till nackdel för den skattskyldige vilket innebär att lagregler inte får utvidgas och tolkas utöver sin räckvidd. En väsentlig del av legalitetsprincipen är att den skattskyldige utifrån lagreglerna måste kunna förutse de konsekvenser som uppstår av handlandet. En felaktig bedömning av en rättsregel kan få dyra konsekvenser för den skattskyldige. Möjligheten att erhålla förhandsbesked är ett uttryck för den skattskyldiges rätt till förutsägbarhet. Utöver den möjligheten krävs också att domstolarna använder sig av tolkningsmetoder som medför att de skattemässiga konsekvenserna kan förutspås. För sådan tolkning krävs tydliga och klara lagregler som domstolen kan använda sig av för att på så vis undvika en allt för fri tolkning som blir svår att förutse för den skattskyldige.²⁶

²⁵ 1:4 2st. Regeringsformen (1974:152).

²⁶ Lodin, *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, s. 680-681.

Då rättspraxis visar på att värdepappersregeln tolkats på varierande sätt, kan det ifrågasättas om lagregeln är tillräckligt klar för att en skattskyldig ska kunna förutse skattekonsekvenserna av ett handlande som faller inom lagregeln. Om lydelsen av värdepappersregeln inte är klar nog för att tolka lagregeln för domstolen kan tillämpningen av värdepappersregeln *de lege lata* få konsekvenser som inte är tillräckligt förutsägbara. I ett sådant fall kan det diskuteras om en lagändring av värdepappersregeln, *de lege ferenda*, är för handen.

3.3 Skatteförmågeprincipen

En grundläggande princip i svensk skatterätt är skatteförmågeprincipen. Principen syftar till att skatt ska betalas utefter förmågan att göra det. Skatteförmågeprincipen har haft stor betydelse för den progressiva beskattningen i skattelagstiftningen, det vill säga, den som har en högre inkomst anses ha en större förmåga att betala högre skatt. Inkomsten bestämmer alltså personens skatteförmåga. Skatteförmågeprincipen ligger också till grund för rätten till avdrag för utgifter som har samband med den inkomst som intjänas.²⁷ Enligt Edvardsson föreligger inte någon normkollision mellan förmånsbeskattningsreglerna och skatteförmågeprincipen i det fall värdepappersregelns tillämpning vid förfoganderättsinskränkningar inte tas i beaktande. Avgörande är ju om den skattskyldige får dispositionsrätt över värdepapperna, vilket denne i ett sådant fall får oavsett om beskattningstidpunkten bestäms enligt regeln i 10 kap. 8 § IL eller 10 kap. 11 § IL. I och med att den skattskyldige har full dispositionsrätt har han möjlighet att omvandla värdepapperna till pengar och har på så vis skatteförmåga.²⁸ Det som problematiserar korrespondensen mellan värdepappersregeln och skatteförmågeprincipen är således de fall då förvärvet är förenat med inskränkningar som medför att full dispositionsrätt över värdepappret måste anses föreligga först när förfoganderättsinskränkningarna är borta. Att förmågan till att betala skatt är beroende av att kunna

²⁷ Lodin, *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, s. 28-29.

²⁸ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 136.

omvandla ett värdepapper till pengar har belysts i förarbeten till lagreglerna om personaloptioner.²⁹

Det som kan ifrågasättas är huruvida det kan anses överensstämma med skatteförmågeprincipen att beskattas för aktier som den skattskyldige inte har full äganderätt till. En sådan konsekvens får också betydelse vid diskussionen kring värdepappersregelns förutsägbarhet. Eftersom en tillämpning av värdepappersregeln kan innebära att den skattskyldige egentligen inte har full förmåga att betala skatt, blir förutsägbarheten ett än viktigare kriterium som värdepappersregeln bör uppfylla.

3.4 Kontantprincipen

Beskattningstidpunkten styrs i IL av två olika metoder för beräkningen av inkomster under ett visst år.³⁰ För inkomstlagen tjänst och kapital gäller kontantprincipen, vilken innebär att tjänsteinkomster ska tas upp som intäkt det år de kan disponeras eller på något annat sätt kommer den skattskyldige till del samt att utgifter ska dras av som kostnad det år den skattskyldige betalar dem.³¹ För kapitalinkomster gäller att de ska tas upp som inkomst det år som de kan disponeras. Utgifter ska dras av som kostnad det beskattningsår som den skattskyldige betalar dem.³² Därmed är det inte tillräckligt att en inkomst är intjänad, den skattskyldige måste också kunna disponera över den. Principen möjliggör dock för den skattskyldige att själv bestämma disponeringstidpunkten och därmed beskattningstidpunkten.³³ För inkomstlaget näringsverksamhet gäller istället att resultatet ska beräknas enligt bokföringsmässiga grunder. Inkomster ska därmed tas upp som intäkter och utgifter dras av som kostnader det år som de hänför sig till enligt god redovisningssed.³⁴

²⁹ Prop. 1997/98:133, s. 29.

³⁰ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 126.

³¹ 10:8, 10:13 IL.

³² 41:8, 41:9 IL.

³³ Lodin, *Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt*, s. 149-150.

³⁴ 14:2 IL.

Innan den nuvarande värdepappersregelns tillkomst var det kontantprincipen som tillämpades på förvärv av värdepapper som gjordes genom tjänsten. Var värdepapperna förenade med tidsmässiga restriktioner för avyttringen skedde beskattningen således då avyttringen gjordes och den skattskyldige kunde lyfta ersättningen.³⁵

Värdepappersregeln kan således anses strida mot grundläggande principer inom svensk skatterätt. Visserligen kan detta anses rättfärdigat med att *lex specialis* ger värdepappersregeln företräde. Det bör dock poängteras att kontantprincipen är grundläggande för skatterätten. I sammanhanget kan det faktum att kontantprincipen inte tillämpas när det gäller anställdas förvärv av värdepapper få konsekvenser för vid vilken tidpunkt ett förvärv ska anses föreligga. Precis som det faktum att värdepappersregeln kan sätta skatteförmågeprincipen ur spel uppstår samma konsekvens för kontantprincipen. Det är ytterligare ett argument för vikten av att lagregeln måste vara förutsägbar.

3.5 Beskattning i inkomstslaget tjänst

Av 10 kap. 1 § IL framgår det att till inkomstslaget tjänst räknas sådana inkomster som förvärvas på grund av tjänst till den del de inte ska räknas till inkomstslaget näringsverksamhet eller kapital. Som tjänst anses anställning, uppdrag och annan inkomstgivande verksamhet av varaktig natur.³⁶ Vidare ska, enligt 11 kap. 1 § IL, förmåner och lön som erhålls genom tjänst tas upp som intäkt.³⁷ I praxis har det fastslagits att en aktie i ett moderbolag som förvärvas till ett förmånligt pris av en anställd i ett dotterbolag ska räknas som löneförmån.³⁸ Arbetsgivaren har skyldighet att betala arbetsgivaravgifter då denne betalar ut avgiftspliktig ersättning till sina anställda.³⁹ Som avgiftspliktig ersättning räknas bland annat löner och förmåner.⁴⁰ Huvudregeln är, i enlighet med kontantprincipen, att inkomster ska tas upp

³⁵ Prop. 1989/90:50, s. 74.

³⁶ 10:1 IL.

³⁷ 11:1 IL.

³⁸ RÅ 1989 ref. 77.

³⁹ 2:1 Socialavgiftslag.

⁴⁰ 2:10 Socialavgiftslag.

som intäkt det beskattningsår då de kan disponeras eller kommer den skattskyldige till del.⁴¹ Nämda tidpunkt bestämmer således när den anställde ska förmånsbeskattas och när arbetsgivaren blir skyldig att betala in arbetsgivaravgifter. Vid förvärv av värdepapper är tidpunkten även avgörande för om avkastning och utdelning som det berättigar till ska beskattas i inkomstslaget tjänst eller kapital.⁴² För förmånliga förvärv av värdepapper som den anställde gör genom tjänsten gäller dock en särskild regel, den så kallade värdepappersregeln.

3.6 Värdepappersregeln

3.6.1 Lagregeln

Den så kallade värdepappersregeln återfinns i 10 kap. 11 § 1:a st. IL och lyder:

*"Om den skattskyldige på grund av sin tjänst förvärvar värdepapper på förmånliga villkor, ska förmånen tas upp som intäkt det beskattningsår som förvärvet sker."*⁴³

Rekvisiten som ska vara uppfyllda för att regeln ska bli tillämplig är alltså att den skattskyldige ska ha **förvärvat värdepapper** på **förmånliga villkor** på grund av sin **tjänst**. Det är således förmånen som ska tas upp till beskattning vid förvärvstillfället. Förmånen, vilken är en inkomst i annat än pengar, ska värderas till marknadsvärdet.⁴⁴ Förmånsvärdet som ska beskattas är alltså skillnaden mellan marknadsvärdet på värdepappret och det som den skattskyldige får betala.⁴⁵ Eventuell värdestegring på värdepappret ska därefter beskattas i inkomstslaget kapital. I det fall förvärvstidpunkten anses inträffa då tiden för eventuella förfoganderättsinskränkningar gått ut blir resultatet tvärtom att en värdeökning av värdepappret ses som lön och ska beskattas i inkomstslaget tjänst.⁴⁶

Situationen innan nuvarande lagregels tillkomst var sådan att praxis tillät att förmånliga förvärv av värdepapper av anställda kunde förenas med villkor vilka med-

⁴¹ 10:8 IL.

⁴² Skatterättsnämndens förhandsbesked den 18 juni 1998 (RSV:s rättsfallsprotokoll 25/98).

⁴³ 10:11, 1:a st. IL.

⁴⁴ 61:2 IL.

⁴⁵ Prop. 1989/90:50, s. 72.

⁴⁶ Skatterättsnämndens förhandsbesked den 18 juni 1998 (RSV:s rättsfallsprotokoll 25/98).

förde att förmånsbeskattningen sköts upp.⁴⁷ Lagstiftarens syfte med lagregeln var att förhindra att företag kunde utge värdepapper till anställda till ett förmånligt pris och samtidigt skjuta upp förmånsbeskattningen. Av förarbeten framgår att lagstiftaren med den nuvarande lydelsen ville undvika att företag skapade betydande skattekrediter genom att förena de förmånliga förvärven med förfoganderättsinskränkningar. Genom den nya utformningen av paragrafen skulle det vara obetydligt om förvärven var förenade med inskränkningar eller inte, beskattning ska ske vid tiden för förvärvet. Vidare framgår av propositionen att en omedelbar beskattning av förvärvet visserligen skulle kunna ses som icke överensstämmande med skatteförmågeprincipen och vid bedömningen vägdes även arbetsgivarens eventuella motiv in. Med arbetsgivarens motiv åsyftades således att förvärvet skulle kunna vara förenat med inskränkningar som binder den anställde till företaget under en viss tid. Trots detta menade lagstiftaren att en bestämmelse om direkt beskattning av förmåner av förevarande slag var nödvändig. SRS och FAR motsatte sig den nya lagregeln och menade att den stred mot skatteförmågeprincipen.⁴⁸ Samma åsikt framfördes i moderata samlingspartiets partimotion där det yttrades att förmånen visserligen skulle beskattas, men i det fall förvärvet är förenat med tidsmässiga restriktioner för att avyttra värdepappren borde beskattning ske först vid avyttrandet.⁴⁹ Av propositionen framgår dock inte vilken typ av förfoganderättsinskränkningar det skulle kunna röra sig om, vilket har bekräftas i senare förarbeten⁵⁰. Vidare har det i senare propositioner uppmärksammas att den skatterättsliga definitionen av ett värdepapper inte är lagstadgad, utan att det är upp till myndigheter att bestämma innebörden i varje enskilt fall.⁵¹

Påhlsson belyser i en artikel författad en kort tid efter ikraftträdandet av nuvarande lydelse av värdepappersregeln att innebörden av ett värdepapper inte definieras i förarbetena. Dock anser Påhlsson att det inte råder någon tvekan om att aktier, andelar och konvertibla skuldebrev skulle omfattas. Vidare uppmärksammas i

⁴⁷ RÅ 1986 ref. 36.

⁴⁸ Prop. 1989/90:50 s. 74.

⁴⁹ 1989/90:SkU10, s. 141-142.

⁵⁰ Prop. 1997/98:133.

⁵¹ Prop. 1997/98:133, s. 24.

artikeln att inte heller tidpunkten för när förvärvet ska anses inträffat diskuteras i förarbetena.⁵² Då värdepappersregeln tillkom på grund av att lagstiftaren ingrep på ett konkret fall som denne ansåg vara olämpligt får lagregeln anses vara en punktlagstiftning. Därmed ska regeln, enligt allmänna lagtolkningsprinciper, inte ges en vidare tolkning än dess ordalydelse och genom klara uttalanden i dess förarbeten.⁵³ Vid bedömningen av lagstiftarens syfte med lagregeln blir, så som Lanke bedömer det, situationen i rättsfallet som lagregeln bygger på av central betydelse.⁵⁴

Motiven till behovet av värdepappersregelns tillkomst synes i förarbetena vara tämligen klara. Det som förarbetena brister i är definitioner av de olika rekvisiten som leder fram till att beskattningen ska ske vid förvärvet. Omnämnda brister torde ha betydelse för de olika tolkningar som gjorts av värdepappersregeln i praxis efter att lagregeln stiftades. Härav kan en utredning av de olika rekvisiten vara av intresse för att få en vidare förståelse för den praxis som uppkommit.

3.6.2 Rekvisitet tjänst

Att förvärvet ska ha gjorts på grund av tjänsten innebär att köpet ska grunda sig i ett anställnings- eller uppdragsförhållande i antingen det bolag den skattskyldig förvärvat aktierna eller ett bolag som detta är i intressegemenskap med.⁵⁵ Vid avgörandet av om den skattskyldige är anställd eller inte kan samma resonemang föras som vid gränsdragningen av bestämmandet om någon, skatterättsligt sett, är arbetstagare eller uppdragstagare.⁵⁶ Det mest väsentliga är att det finns ett samband mellan tjänsten och den erhållna förmånen. I det fall ett företag ska göra en nyemission kan ett antal aktier vara avsatta att kunna tilldelas de anställda, och övriga aktier bjuds ut till allmänheten. Om en anställd då tecknar aktier enligt ett sådant erbjudande anses aktierna har förvärvats genom tjänsten. På grund av att företaget bidragit till att ge anställda företräde framför allmänheten till förvärv av

⁵² Pahlsson, *Anställdas förvärv av värdepapper – nya regler*, s. 660, 663.

⁵³ RÅ 1994 not. 41.

⁵⁴ Lanke, *Förvärv av aktier i samband med anställning m.m.*, s. 555-558.

⁵⁵ Rutberg, Molander, *Beskattning av värdepapper*, s. 222.

⁵⁶ Prop. 1984/85:80, s. 11.

aktier anses det ha skett genom tjänsten. Skulle den anställda ta del av emissionen utan inblandning av bolaget och inte i egenskap av anställd är således förvärvet inte att se som förmånligt på grund av tjänsten och ska inte förmånsbeskattas.⁵⁷ I sammanhanget bör även ytterligare ett scenario uppmärksammas. I det fall ett antal personer i förening startar en verksamhet i vilken de erhåller aktier till ett pris under marknadspris behöver det inte betyda att de erhållit förmånen på grund av tjänsten. Personerna kan i ett sådant fall ses som egna företagare istället för anställda. I det fallet borde inte lönebeskattning bli aktuell eftersom anledningen till att marknadspriset är högre än det erlagda priset bör bero på företagarnas kompetens. Det är således inte tillräckligt att förmånen erhållits på grund av en anställning, den ska ha uppkommit på grund av tjänsten.⁵⁸

Av det sagda följer att rekvisitet att förmånen ska ha förvärvats på grund av tjänsten bör kunna bestämmas utan några större tveksamheter. Så länge förvärvet skett av en anställd på grund av tjänsten torde rekvisitet vara uppfyllt.

3.6.3 Rekvisitet förvärv

Då kontantprincipen inte tillämpas genom värdepappersregeln skulle förvärvstidpunkten kunna bestämmas efter de förutsättningar som framkommit genom rättspraxis för när en avyttring är för handen.⁵⁹ Huvudregeln är att avyttringstidpunkten är då ett bindande avtal kommit till stånd.⁶⁰ Trots att ett förvärv av värdepapper är förenat med exempelvis ett äganderättsförbehåll betyder det normalt sett inte att det föreligger hinder för en avtalsrättslig övergång av äganderätten.⁶¹ En jämförelse kan göras med skattskyldigheten för vinst vid avyttring av fastigheter. I praxis anses en fastighet avyttrad i skattehänseende vid den tidpunkt då köpekontrakt ingås. Det har ansetts att avyttring vid fastighetsförvärv endast har en skatterättslig innebörd och har ingenting med övergången av äganderätten att göra. Även ur rättsäkerhetshänseende är tillämpningen av begreppet avyttring av stor

⁵⁷ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 64-66.

⁵⁸ Roupe, *"Inlåsta direktörsaktier" A never-ending nightmare?*, s. 855.

⁵⁹ Pahlsson, *Anställdas förvärv av värdepapper – nya regler*, s. 663.

⁶⁰ Rutberg, Molander, *Beskattning av värdepapper*, s. 43.

⁶¹ Pahlsson, *Anställdas förvärv av värdepapper – nya regler*, s. 663.

vikt vid bestämmandet av skattskyldighetens inträde. Då allmänhetens uppfattning är att skattskyldigheten uppstår vid köpekontraktets tecknande har det ansetts att tillfället då köpekontrakt upprättas är avgörande för den skatterättsliga bedömningen.⁶² Såsom Roupe uttrycker det beror den skatterättsliga äganderätten av vem som äger risken för värdeförändringar på tillgången.⁶³

I praxis har vidare, vad gäller avyttring av aktier, avyttringstidpunkten ansetts vara tiden för aktieavtalets tecknande trots att betalning för aktierna har skett först vid en senare tidpunkt. Avtalet tolkades till sin ordalydelse där det stod att aktierna skulle tillträdas omgående och därmed ansågs aktierna även skatterättsligt ha avyttrats vid avtalstillfället.⁶⁴ I ett annat rättsfall har även tidpunkten för tillträdet av aktierna ansetts vara den tid då äganderätten övergätt.⁶⁵ Lanke uttrycker att äganderättsövergången ur ett skatterättsligt hänseende, vad gäller aktier, torde vara vid tillträdet av aktierna snarare än avtalstidpunkten. Det är således vilken tillträdestidpunkt som är avtalad som är avgörande.⁶⁶

Av det nyssnämnda kan konstateras att eftersom den skatterättsliga kontantprincipen sattes ur spel genom tillkomsten av värdepappersregeln skulle rekvisitet förvärv kunna bestämmas genom civilrättsliga regler. Det mest naturliga avgörande för när ett förvärv har skett skulle i så fall vara då parterna ingår avtalet om aktieteckningen. Det faktum att kontantprincipen medvetet ifrångicks vid lagstiftningen talar för att ett civilrättsligt förvärv skulle vara det som lagstiftaren avsett. Innebörden av ett skatterättsligt förvärv torde vara att tidpunkten för förvärvet är då den skattskyldige får tillträde till aktierna och på det sättet bär risken för värdeförändringar. Därmed har den anställde förmågan att betala skatt för dem. Skatterättsligt sett talar nämnda omständigheter för att ett förvärv borde vara för handen först när den skattskyldige kan disponera över aktierna. Då lagstiftaren även

⁶² Bergström, *Skatter och civilrätt en studie av civilrättsliga termer i skatterättsliga sammanhang*, s. 197-200.

⁶³ Roupe, *"Inlåsta direktörsaktier" A never-ending nightmare?*, s. 856.

⁶⁴ RÅ 1996 not. 290.

⁶⁵ RÅ 1981 1:50.

⁶⁶ Lanke, *Förvärv av aktier i samband med anställning m.m.*, s. 555-558, s. 558.

gjorde ett avsteg från skatteförmågeprincipen vid värdepappersregelns tillkomst talar också detta för att det är det civilrättsliga förvärvet som ska vara avgörande för när ett förvärv anses komma till stånd.

3.6.4 Rekvisitet värdepapper

I förarbetena till lagen om handel med finansiella instrument⁶⁷ definieras värdepapper som en handling som tillförsäkrar innehavaren att vanligen kunna förvandla handlingen till pengar. Vidare följer att som värdepapper räknas aktier, obligationer, värdepappersfondandelar, checkar, växlar och vissa andra skuldebrev.⁶⁸ Enligt Liljeborg borde ytterligare ett rekvisit vara att rättigheten är överlåtbar. Han anser att det genom praxis⁶⁹ visats att ett äganderättsförbehåll inte hindrar en rättighet att vara överlåtbar. En sådan inskränkning har inte ansetts innebära att rättigheten inte är något värdepapper, däremot har det inneburit att beskattningstidpunkten skjutits fram. Det väsentliga är, enligt Liljeborg, att möjligheten att realisera rättigheten fortfarande finns. Det kan till exempel innebära en rätt att säga upp ett skuldebrev till betalning. Vidare anser samme författare att en aktie fortfarande ska ses som ett värdepapper trots att den förvärvas till ett pris under marknadsvärdet.⁷⁰ Bojs är av uppfattningen att ett värdepapper måste kunna omsättas och att en hembudsklausul inte behöver förhindra denna egenskap. Det som bör krävas är att värdepappret har ett värde, inte bara för innehavaren utan även för tredje man. Utöver aktier bör konvertibla skuldebrev räknas till vad som avses som värdepapper enligt lagregeln då det i den praxis som regeln grundar sig på rörde sig om just den typen av instrument.⁷¹

Enligt Edvardsson kan en utredning av olika rekvisit göras för att utreda huruvida ett värdepapper som förvärvats förmånligt genom tjänsten ska anses vara ett värdepapper skatterättsligt sett.⁷² Till att börja med kan konstateras att det inte före-

⁶⁷ SFS (1991:980).

⁶⁸ Prop. 1990/91:142, s. 85.

⁶⁹ RÅ 1986 ref. 36.

⁷⁰ Liljeborg, *Anställdas förvärv av värdepapper och personaloptioner*, s. 583-584.

⁷¹ Bojs, *Beskattning av värdepappersförmån i samband med anställning*, s. 26.

⁷² Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 107.

ligger något krav om att värdepappret ska bestå i fysisk form. Något som skulle kunna ha betydelse för om en rättighet är att anse som värdepapper eller ej är en eventuell kvalifikationstid. I praxis⁷³ har Regeringsrätten vid bedömningen av om ett värdepapper var för handen eller ej inte tagit hänsyn till kvalifikationstiden som i det fallet var fem år. Vidare anser Edvardsson att en teckningsoption alltid är att se som ett värdepapper. I och med att dessa värdepapper oftast är förenade med en kvalifikationstid kan det inte anses att kvalifikationstiden har någon betydelse vid bedömningen av om en rättighet ska bedömas vara ett värdepapper eller ej.⁷⁴ En annan bedömningspunkt som kan avgöra en rättighets värdepappersstatus är om den anställde erlagt någon ersättning vid förvärvet. Av ett förhandsbesked⁷⁵ går att utläsa att om den anställde betalat någon premie eller ej, inte varit avgörande för att rättigheten ska anses vara ett värdepapper. Betalningen har således ingen betydelse för om ett värdepapper är för handen eller ej. Edvardsson menar vidare att för att ett värdepapper ska föreligga behöver det inte kunna omsättas på en öppen marknad. Densamme uppger att teckningsoptioner, köpoptioner på aktier och syntetiska optioner alltid ska anses vara värdepapper.⁷⁶ Edvardsson har även diskuterat om förfoganderättsinskränkningar skulle kunna innebära att en rättighet inte ska anses vara ett värdepapper. Han menar att det är väsentligt att rättigheten kan omvandlas till pengar och att en sådan möjlighet kan föreligga även om rättigheten är förenad med förfoganderättsinskränkningar. Ett viktigt kriterium är att den anställde har en chans att sälja tillbaka rättigheten till arbetsgivaren och på så sätt få tillbaka det som har betalats. Att innebörden av att en rättighet är förenad med förfoganderättsinskränkningar skulle vara att den inte anses som ett värdepapper går inte i linje med vad som var avsett med värdepappersregeln. Ett villkor om att avslutad anställning medför att rättigheten anses förverkad talar emot att ett värdepapper är för handen.⁷⁷ Edvardsson tolkar förarbetena⁷⁸ till

⁷³ RÅ 1986 ref. 36.

⁷⁴ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 108.

⁷⁵ Skatterättsnämndens Förhandsbesked den 17 september 1998 (Se rättsfallsprotokoll 29/98).

⁷⁶ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 109-110.

⁷⁷ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 113-115.

⁷⁸ Prop. 1989/90:50, s. 74.

värdepappersregeln som att ett villkor om fortsatt anställning inte betyder att en rättighet förlorar sin värdepappersstatus. Det har dock visats genom praxis⁷⁹ att sådana villkor kan bidra till att värdepappersregeln inte blir tillämplig.⁸⁰

Det kan konstateras att rekvisitet värdepapper bör täcka flera typer av finansiella instrument så som aktier, konvertibla skuldebrev, teckningsoptioner, köpoptioner och syntetiska optioner. Av det ovan sagda kan konstateras att för att en rättighet ska klassas som värdepapper måste den ha ett värde även för tredje man och innehavaren ska ha en möjlighet att omvandla rättigheten till pengar. En eventuell kvalifikationstid bör inte påverka bedömningen av ett värdepappers status.

3.6.5 Rekvisitet förmånliga villkor

För att anställdas förvärv av aktier ska träffas av värdepappersregeln krävs också att förvärvet ska ha skett på förmånliga villkor. Förmånliga villkor kan enkelt sagt vara att värdepappret får köpas till ett förmånligt pris som ligger under marknadsvärdet. Det har i diskussioner i förevarande ämne framhållits att ett värdepapper ska anses vara förvärvat vid avtalstillfället i enlighet med värdepappersregeln trots att priset varit under eller lika med marknadspris. Så som Roupe påpekar innebär värdepappersregeln endast att den förmån som den anställda erhåller i samband med ett förvärv av värdepapper ska tas upp till beskattning det år som förvärvet sker. Vad som gäller då priset inte understiger marknadsvärdet regleras emellertid inte av lagregeln.⁸¹

3.7 Sammanfattande kommentar

Grundläggande skatterättsliga principer så som skatteförmågeprincipen och kontantprincipen har genom värdepappersregelns tillkomst satts ur spel. Eftersom det får anses vara ett medvetet handlande från lagstiftarens sida får det även anses vara syftet med lagregeln. Då värdepappersregeln tillkom som en reaktion av rättsfallet RÅ 1986 ref. 36 kan rättsfallet tjäna som vägledning vid bedömningen av lag-

⁷⁹ RÅ 2004 ref. 35 I.

⁸⁰ Edvardsson, *Skatteregler för incitamentprogram*, s. 115-117.

⁸¹ Roupe, *"Inlåsta direktörsaktier" A never-ending nightmare?*, s. 849.

regelns syfte. I förevarande kapitel har svårigheten av tolkningen av värdepappersregelns rekvisit belysts, vilket självfallet påverkar tillämpningen av lagregeln. Ett sådant tillämpningsproblem får betydelse för förutsägbarheten som legalitetsprincipen ger uttryck för. Det kan därmed ifrågasättas om lagregeln är tillräckligt tydlig eller om en översyn av värdepappersregeln är erforderlig.

4 Praxis avseende värdepappersregeln

4.1 Inledning

Som visats kan rekvisiten i värdepappersregeln ha mer eller mindre breda definitioner vilket med största sannolikhet påverkar tillämpningen av värdepappersregeln. Något som också torde påverka tillämpningen är olika villkor för ett incitamentsprogram. Lanke exemplifierar det som att förutsättningen A kanske inte ensamt resulterar i att beskattningstidpunkten skjuts upp, utan att det även krävs att omständigheterna B och C är för handen. Vidare kanske inte omständigheterna B och C ensamma gör att beskattningstidpunkten skjuts upp, om förutsättning D föreligger blir dock resultatet samma som om A, B och C samspelar. Är däremot förutsättningarna A och D aktuella blir resultatet det omvända. Lanke beskriver rättsläget som det var år 2008.⁸² Praxis har efter dess klargjort en del men fortfarande kan det ifrågasättas om det fortsättningsvis kommer att uppstå likande frågeställningar. Det kan i sammanhanget ifrågasättas vad som i domarna från 2009 stämmer överens med lagregeln och som gör att den följs.

4.2 RÅ 1986 ref. 36

4.2.1 Sammanfattning

Målet RÅ 1986 ref. 36 är från tiden innan nuvarande värdepappersregeln tillkom och var alltså det som bidrog till att lagreglerna för beskattning av förmånliga förvärv av värdepapper i tjänsten förändrades. Omständigheterna i målet var i korthet följande. En anställd i ett aktiebolag erhöll konvertibla skuldebrev i bolaget som ett incitament för en långsiktig anställning och intresse för företagets framtida utveckling. Lånet emitterades till dåvarande PK-banken som i sin tur tecknade avtal med de anställda i företaget om överlåtelse av de konvertibla skuldebreven. Avtalen var förenade med inskränkningar i form av överlåtelseförbud av skuldebreven under en femårsperiod fram till dess att de var möjliga att konvertera. Vidare var den anställde tvungen att sälja tillbaka skuldebrevet till banken i det fall han avslutade sin anställning. Anledningen till anställningens upphörande skulle kunna

⁸² Lanke, *Förvärv av aktier i samband med anställning m.m.*, s. 557.

vara uppsägning från hans egen sida, från företagets sida eller avsked. Skyldigheten att sälja tillbaka skuldebrev inträdde också om den anställde skulle överlåta eller på annat sätt förfoga över skuldebrevet innan femårsperiodens slut. Regeringsrätten konstaterade att den anställde fått förvärva skuldebrevet just i egenkap av anställd. Vidare klargjordes att den anställde inte hade möjlighet att överlåta skuldebrev under en femårsperiod. Han hade dock möjlighet att under nämnda tidsperiod säga upp skuldebrev till betalning. Regeringsrätten fastställde att förmånen att erhålla aktier till ett pris som understeg lägsta betalkurs borde ses som skattepliktig inkomst av tjänst och anförde att den anställdes förvärv "bör därför i princip föranleda beskattning för sådan inkomst". Vidare fastställde Regeringsrätten i enlighet med kontantprincipen att förmånen skulle beskattas först då den anställde fritt kunde disponera över skuldebrevet.⁸³

4.2.2 Kommentar

I förevarande mål var det endast anställda som var avsedda att förvärva skuldebrev. Den aktuella inskränkningen var att aktierna inte fick överlåtas under en viss tid, kvalifikationstiden var här fem år. Den anställde var i vissa fall tvungen att sälja tillbaka skuldebrev till nominellt belopp. Han hade därmed genom ett sådant förfarande möjlighet att få betalning för skuldebrev under intjäningsperioden. Förutsättningarna resulterade i att beskattningstidpunkten sköts fram. Då förevarande fall var orsaken till att värdepappersregeln tillkom kan de förfoganderättsinskränkningar som var för handen i RÅ 1986 ref. 36 anses vara sådana som inte ska skjuta fram beskattningen.

4.3 RÅ 1994 not. 41

4.3.1 Sammanfattning

En anställd i ett dotterbolag i en internationell koncern hade antagit ett erbjudande om att delta i en optionsplan där anställda fick erhålla optioner som gav rätt till förvärv av aktier i moderbolaget. Villkoren för optionsplanen var att den anställde inte behövde utge någon ersättning för optionerna och det pris som den anställde

⁸³ RÅ 1986 ref. 36.

skulle få betala vid förvärv av aktierna skulle vara marknadspriset för aktierna den dagen erbjudandet lämnas till den anställde. Vidare fick optionerna inte överlåtas och rätten att utnyttja optionerna till förvärv av aktier inträdde inte förrän efter tre år från det att erbjudandet lämnats. Om anställningen skulle upphöra skulle optionerna förfalla omedelbart. I särskilda fall fick dock optionerna utnyttjas om anställningen skulle upphöra. Den anställde skulle då ha två år på sig att utnyttja optionerna. Fråga i målet var bland annat om vid vilken tidpunkt en eventuell erhållen förmån skulle tas upp till beskattning. I sin bedömning hänvisade Skatterättsnämnden till den praxis som legat till grund för den så kallade värdepappersregelns tillkomst och konstaterade att avgörande för regelns tillämpning var om ett värdepappersförvärv förelåg. Nämnden konstaterade att den anställde under kvalifikationstiden på tre år inte hade någon rätt till att köpa aktier till det i förväg bestämda priset. Skulle den anställde avsluta sin anställning under denna period förlorades således inte någon rättighet. Utfästelsen ansågs istället ha karaktären av avtalad lön som skulle utgå vid fortsatt anställning och därmed bedömdes det inte som ett förvärv av ett värdepapper. Först efter den treåriga kvalifikationstiden ansågs den anställde förvärvat en rätt att förvärva aktier vilket i gängse mening ansågs vara en option. Därmed ansågs förvärvstidpunkten inträffa först efter den treåriga kvalifikationstidens utgång. Regeringsrätten fastställde Skatterättsnämndens beslut.⁸⁴

Skiljaktiga i RÅ 1994 not. 41 ansåg att den väsentliga frågan i målet var huruvida en optionsplan kunde ses som värdepapper. Av domen följer ett intressant resonemang kring vad som kan anses utgöra ett värdepapper. En jämförelse med förutläggningarna i RÅ 1986 ref. 36 gjordes och därmed konstaterades att skillnaden mellan fallen var att optionen inte var kopplad till ett skuldebrev och att en överlåtelse av optionen inte kunde göras även efter det att rätten till att teckna aktier inträtt. Vidare belystes att det av förarbetena till värdepappersregeln inte framgår att reglerna inte enbart ska gälla för konvertibla skuldebrev utan även för andra typer av värdepapper. Det talade därmed för att en option bör anses vara ett värdepapper. Det konstaterades att begreppet värdepapper varken har en tydlig civil-

⁸⁴ RÅ 1994 not. 41.

rättslig eller skatterättslig definition. De skiljaktiga ansåg att för att en rättighet ska ha karaktären av ett värdepapper bör den kunna vara överlåtbar. Då begreppet värdepapper i senare lagstiftning ersatts med begreppet finansiellt instrument gjordes också ett klarläggande av detta begrepp. Då de finansiella instrument som förekom i dåvarande 27 § 1 mom. Lag (1947:567) om statlig inkomstskatt (SIL) ansågs utgöra värdepapper ansågs också en option vara ett värdepapper.

4.3.2 Kommentar

Av fallet, som är ett av de första som behandlar värdepappersregeln efter att den tillkom, framgår att för att värdepappersregeln ska bli tillämplig krävs att det rör sig om ett förvärv av ett värdepapper. Det som erhållits av den anställde ansågs alltså inte, under kvalifikationstiden, vara ett värdepapper. Tiden för inskränkningen var i det här fallet tre år. Anmärkningsvärt är det faktum att den anställde, om anställningen skulle upphöra, i särskilda fall fick utnyttja optionerna. Trots det ansågs inte ett förvärv av värdepapper ha skett. Anledningen till att beskattningstidpunkten sköts upp var således att värdepappersregeln inte ansågs tillämplig förrän efter kvalifikationstidens utgång.

4.4 RÅ 1996 ref. 92

4.4.1 Sammanfattning

Målet RÅ 1996 ref. 92 behandlar beskattningstidpunkten för en anställd som genom sin anställning deltagit i ett aktiesparprogram där arbetsgivaren skuggsparat aktier för den anställdes räkning. För att anställda skulle känna större samhörighet och lojalitet med företaget de arbetade i erbjöds dessa att delta i en plan för aktieägarskap. De anställda sparade aktier i det utländska moderbolaget och samtidigt skuggsparade arbetsgivaren aktier i moderbolaget åt den anställde. Utdelningar som utföll på de skuggsparade aktierna användes direkt av förvaltaren till köp av nya aktier. Den anställde hade i princip rösträtt för de aktier som fanns hos förvaltaren men av praktiska skäl hade förvaltaren fullmakt från den anställde att rösta. Sparandet var förenat med inskränkningar vilka innebar att den anställde inte kunde lyfta några utdelningar eller kontanta medel förrän denne varit anställd i företaget under fem år. Aktierna fick inte under denna tid överlåtas, pantsättas eller

intecknas. Den huvudsakliga frågan i målet var vid vilken tidpunkt den anställde skulle beskattas för arbetsgivarens skuggsparande. Regeringsrätten gjorde samma bedömning som Skatterättsnämnden, och utfallet i målet var följande. Frågan som Skatterättsnämnden ställde sig var huruvida den skattskyldige genom skuggsparandet gjort ett förvärv av aktier i moderbolaget, om det således var fråga om ett förvärv av värdepapper. Det konstaterades att en rätt att i framtiden förvärva ett värdepapper måste grunda sig på ett värdepapper som den anställde faktiskt blir ägare till för att reglerna om omedelbar beskattning ska bli tillämpliga. Om den anställde, självmant eller på arbetsgivarens uppmaning, slutade under femårsperioden skulle skuggsparandet vara förverkat. Den skattskyldige ansågs därmed inte, vid ett sådant tillfälle, förlora någon självständig, förvärvad rätt till aktierna. Det faktum att han genom förvaltaren haft rösträtt påverkade inte bedömningen. Värdepappersregeln ansågs inte tillämplig eftersom det inte ansågs vara fråga om något förvärv av värdepapper. Den anställde ansågs inte bli ägare av aktierna förrän efter intjänandeperioden på fem år. Först då ansågs en förmån komma den anställde till del. Efter att kravet på anställningstid var uppfyllt skulle den anställde dock fortsättningsvis beskattas vid den tidpunkt som arbetsgivaren satte av medel till skuggsparandet.

I både Skatterättsnämnden och Regeringsrätten framlades skiljaktiga meningar vilka är av intresse. Det yttrades att tidpunkten för förvärvet kunde konstateras till den tidpunkt då förvaltaren gjort aktieinköpet. Villkoren att den anställde skulle gå miste om aktierna om denne avslutade sin anställning under intjänandeperioden skulle inte ses som att han inte fått äganderätt till aktierna. Villkoren ansågs istället innebära en bestämmelse av skadeståndskaraktär med syfte att få den anställde att fortsätta sin anställning. De skiljaktiga menade således att förvärvet av värdepapper skett vid tidpunkten för förvaltarens aktieköp. De skiljaktiga regeringsråden framhöll att frågan var om värdepappersregeln kunde vara tillämplig på aktieförvärven och att det avgörande var om det rörde sig om ett förvärv eller ej. De skiljaktiga förutsatte att det var fråga om ett värdepapper och att den huvudsakliga frågan i målet var vem som skulle anses ha förvärvat aktierna, den anställde eller arbetsgivaren. Vidare anfördes att avsikten med bestämmelserna för sparprogrammet varit att den anställde skulle anses förvärva aktierna redan vid inköps-

tidpunkten och att det var fråga om ett bindande avtal där båda parternas avsikt var att den anställde skulle bli innehavare av aktierna. Även den anställdes rätt till utdelning och rösträtt genom förvaltaren, talade för samma ståndpunkt. Några sådana rättigheter erhöll inte arbetsgivaren. Det framfördes dock att intjänandeperioden möjligtvis var i längsta laget för att redan från början anse den anställde som förvärvare av aktierna. Nämnade villkor ansågs dock inte ensamma kunna bestämma vem som förvärvat aktierna. Hänsyn måste också tas till de rättigheter som den anställde erhåller under intjänandeperioden. Efter en samlad bedömning fann de skiljaktiga att den anställde skulle anses som förvärvare och således skattskyldig för förmånen vid varje tillfälle som förvaltaren köpte aktier för den anställdes räkning.⁸⁵

4.4.2 Kommentar

Liksom i RÅ 1994 not 41 ansågs inte heller värdepappersregeln tillämplig i detta fall, därav sköts beskattningstidpunkten fram. Målet belyser svårigheten med tillämpningen av lagregeln då rekvisitet värdepapper är svårdefinierat. Av målet följer att ett värdepapper inte ansågs förvärvat eftersom den anställde inte hade förvärvat någon rättighet. Eftersom den anställde skulle förverka sitt skuggsparande vid avslutad anställning ansågs han inte förlora någon självständig rätt till aktierna. Trots att lagstiftarens syfte med lagregeln var att beskattning inte ska skjutas upp när förvärvet är förenat med restriktioner blev regeln ändå inte tillämplig i förevarande fall på grund av att rekvisiten inte ansågs uppfyllda. Skiljaktiga hade en annan syn på det faktum att skuggsparandet var förverkat vid avslutad anställning och menade att det skulle ses som ett bestämmande av skadeståndskaraktär med syfte att behålla den anställde i bolaget. De var av uppfattningen att det var otvivelaktigt att det rörde sig om ett värdepapper. Av resonemanget kring vem som skulle anses förvärvat aktierna synes det vara fråga om rekvisiten för ett civilrättsligt förvärv. De påpekas också att intjänandeperioden om fem år kan anses vara väl lång för att ett förvärv skulle ha skett redan vid avtalets ingående. De skiljaktigas motivering till varför beskattningen inte skulle skjutas fram verkar stämma över-

⁸⁵ RÅ 1996 ref. 92.

ens med lagstiftarens syfte med värdepappersregeln. Skiljaktiga diskuterar dock inte frågan huruvida aktierna är att se som värdepapper.

4.5 RÅ 2002 ref. 78

4.5.1 Sammanfattning

Intressant i fallet RÅ 2002 ref. 78 och för uppsatsens syfte är synen på äganderätten till aktier som är anknutna till villkor om fortsatt anställning. I fallet hade sökanden blivit ägare i ett aktiebolag, F. Sökanden erhöll aktier i F genom att byta till sig dessa mot aktier i ett annat bolag, A. Sökanden kunde direkt efter bytet erhålla 30 procent av aktierna. De resterande 70 procenten pantsattes som säkerhet för det skadestånd som den sökande skulle bli skyldig om han avslutade sin anställning före det att två år och sex månader fortlöpt. Sökanden hade dock rösträtt och rätt till utdelning på de pantsatta aktierna och skulle få full äganderätt efter att han varit anställd under den villkorade tiden. Skatterättsnämnden ansåg att sökanden hade avyttrat sina aktier i A mot 100 procent av de erhållna aktierna i F redan genom försäljningsavtalet och menade att villkoren om fortsatt anställning under en viss period inte påverkade hur stor del av aktierna som skulle anses förvärvade vid tecknandet av försäljningsavtalet. En jämförelse gjordes också med övriga delägare i A som också förvärvat aktierna genom andelsbyte. Bytesrelationen var densamma för alla delägare, även för dem som inte förpliktat sig till fortsatt anställning under en viss tid. Försäljningsavtalet ansågs därför avskilt från kravet om anställning i bolaget. Regeringsrätten gjorde samma bedömning som Skatterättsnämnden och fastslog beslutet.⁸⁶

4.5.2 Kommentar

Målet har betydelse för avgörandet när ett förvärv skett. I senare praxis har förevarande rättsfall tolkats som att, om det med hänsyn till avtalets innehåll kan anses stå klart att det är parternas avsikt att den anställde ska bli slutgiltig innehavare av aktierna när förfoganderättsinskränkningarna upphört, ska ett skattemässigt för-

⁸⁶ RÅ 2002 ref. 78.

värv anses föreligga vid avtalstidpunkten.⁸⁷ Förvärvstidpunkten ansågs således vara då aktiebytet skett på grund av att den anställde då erhöll rätt till utdelning och rösträtt genom aktierna.

4.6 RÅ 2004 ref. 35 I

4.6.1 Sammanfattning

En anställd hade accepterat ett erbjudande om att teckna ett skuldebrev med vidhängande optionsrätter som gav rätt att teckna aktier i ett bolag i den koncern hon var anställd i. Aktieteckningen skulle ske till ett bestämt pris förutsatt att aktiens kurs översteg en viss kurs. I det fall anställningen skulle avslutas på annan grund än pensionering eller dödsfall innan teckningstidens början fick inte någon aktieteckning ske. I sådant fall skulle optionsrätterna återlämnas. Vidare var också optionsrätterna villkorade av ett överlåtelseförbud innan teckningstidens början. En av frågorna i målet var huruvida teckningsoptionerna utgjorde värdepapper för vilka förmånsbeskattning i inkomstslaget tjänst skulle utgå vid förvärvstidpunkten. Skatterättsnämnden påpekade att det i förarbetena till värdepappersregeln inte finns någon definition eller vägledning om vad som ska anses vara värdepapper. Hänvisning gjordes till RÅ 1994 not. 41 där optioner som gav rätt att senare köpa aktier i ett bolag, som inte var överlåtbara, inte hade ansetts vara värdepapper. Vidare framhölls att optionsbevisen vid optionslånets tecknande inte varit överlåtbara och möjlighet att realisera det fanns heller inte. För att kunna omvandla optionerna till ett värde var den anställde beroende av fortsatt anställning. Skatterättsnämnden menade därmed att optionsbevisen inte var en självständig rättighet utan en utfästelse om att erhålla en förmån som var beroende av fortsatt anställning. Därmed ansågs det som förvärvats inte vara ett värdepapper utan ett skuldebrev. Utan vidare motivering ansåg Regeringsrätten inte, med hänsyn till villkoren som gällde för optionsrätterna, att den anställde hade förvärvat ett värdepapper. Däremot ansågs en rätt att i framtiden förvärva värdepapper ha förvärvats vilket innebar att personaloptionsregeln tillämpades.

⁸⁷ RÅ 2009 ref. 86.

4.6.2 Kommentar

Målet bekräftar det som framkom av RÅ 1994 not. 41, att optionsavtal inte ska anses vara ett värdepapper i enlighet med värdepappersregelns syfte. Av Skatterättsnämndens uttalande om avsaknaden av en definition av värdepapper i förarbetena till värdepappersregeln, kan konstateras att det är en bidragande orsak till att lagregeln inte blir tillämplig. Anledningen till att optionsavtalen inte anses vara värdepapper i förevarande fall tycks vara att de inte anses vara en självständig rättighet eftersom möjligheten till att överlåta optionen inte förelåg och att utnyttjande av optionsavtalet var beroende av fortsatt anställning.

4.7 Skatterättsnämndens förhandsbesked (dnr 191-06/D)

4.7.1 Sammanfattning

En person var anställd och aktieägare i ett bolag som köptes upp av ett annat bolag. Den anställde bytte sina aktier i det uppköpta bolaget mot aktier i det köpande bolaget. Aktierna i det köpande bolaget var förenande med förfoganderättsinskränkningar. Frågan i ärendet var vid vilken tidpunkt aktierna skulle anses förvärvade. Förutsättningarna var att den anställde skulle äga aktierna med rätt till utdelning och rösträtt vilket följer av reglerna i aktiebolagslagen (2005:551) (ABL). Den anställde skulle vidare betala lika mycket för aktierna som andra köpare men som inte anställdes i bolaget. Den anställde fick också marknadsmässig lön. Förfoganderättsinskränkningarna som var aktuella i fallet var att den anställde inte fick avyttra aktierna till tredje man utan huvudägarens tillstånd och om den anställde skulle avsluta sin anställning eller begå annat avtalsbrott var han tvungen att sälja tillbaka aktierna till huvudägaren. Skatterättsnämnden ansåg inte att förfoganderättsinskränkningarna sköt upp tidpunkten för beskattning.⁸⁸

4.7.2 Kommentar

Liksom RÅ 2002 ref. 78 är förhandsbeskedet av intresse för fastställandet av när ett förvärv har skett. Av förhandsbeskedet kan konstateras att äganderätten an-

⁸⁸ Skatterättsnämndens Förhandsbesked (dnr 191-06/D), 2007-02-01.

sågs ha övergått trots att aktierna var förenade med förfoganderättsinskränkningar. Anledningen till att aktierna ansågs förvärvade vid avtalstillfället torde vara att den anställde erhållit rösträtt och utdelningsrätt för aktierna i enlighet med ABL. Här rörde det sig emellertid inte om ett förmånligt förvärv då den anställde betalade samma pris för aktierna som icke anställda gjort. Den anställde utfick även marknadsmässig lön, vilket talar för att en förmån inte uppburits. Slutsatsen som kan dras av förevarande förhandsbesked samt RÅ 2002 ref. 78 är att då den anställde fått de rättigheter som aktier ska vara förenade med enligt ABL kan äganderätten ha ansetts övergått.

4.8 RÅ 2009 ref. 86

4.8.1 Sammanfattning

I målet RÅ 2009 ref. 86 hade befattningshavare i en utländsk koncern deltagit i ett incitamentsprogram där de tilldelats gratisaktier i koncernens moderbolag. Den huvudsakliga frågan i målet var vid vilken tidpunkt en av de anställda skulle beskattas för de tilldelade aktierna. Aktietilldelningen skedde alltså utan ersättning från den anställde och aktierna registrerades på dennes värdepapperskonto år 2008, ett år efter intjänandeåret 2007. Efter registreringen hade den anställde rösträtt i företaget och hade rätt till utdelning på aktierna. Villkoren var att om den anställde avslutade sin anställning under intjänandeåret skulle denne inte erhålla några aktier. Under två år efter registreringen, kvalifikationstiden, var den anställde oförmögen att överlåta eller på annat sätt förfoga över aktierna. Om den anställde av någon anledning inte fortsatte sin anställning i företaget under denna tid skulle han vara tvungen att ge tillbaka aktierna till moderbolaget utan ersättning.

Intressant i sammanhanget är Skatterättnämndens beslut och argumentation för detta. I linje med tidigare praxis på området beslutades att beskattningstidpunkten skulle skjutas upp till dess kvalifikationstiden gått ut. Först då ansågs ett förvärv föreligga. Skatterättsnämnden ansåg att förvärv av värdepapper utan ersättning förelåg först när den anställde varit anställd under den tid som villkorats. Reger-

ingsrätten beslutade däremot, utan någon längre motivering, att villkoren som aktietilldelningen var förenad med inte skulle leda till uppskjuten beskattning.⁸⁹

4.8.2 Kommentar

Målet är det första, sedan värdepappersregeln tillkom, där beskattningstidpunkten inte sköts upp trots att förvärvet av aktierna var förenade med förfoganderättsinskränkningar. Det hade därav varit önskvärt med en tydligare motivering i Regeringsrätten. Det som klart framgår är att bedömningen gjorts efter de villkor som förvärvet var förenat med. Villkoren medförde alltså inte en uppskjuten beskattning. Det som synes vara avgörande omständigheter i förevarande fall i jämförelse med tidigare praxis på området är att den anställde hade både rösträtt och rätt till utdelning under kvalifikationstiden. Vidare var den anställde heller inte tvingad till att återlämna uppbyren utdelning i det fall att anställningen skulle upphöra under anställningsvillkoret. Dessa kriterier torde innebära att äganderätten till värdepapperna ansågs övergått vid registreringen av dessa på den anställdes värdepapperskonto. Återigen är det rättigheterna som aktierna medför enligt ABL som är avgörande för när förvärvet ska anses ha inträffat. Det som kan ifrågasättas är vad som var avgörande för skillnaden i bedömningarna mellan RÅ 2009 ref. 86 och RÅ 1996 ref. 92 då förutsättningarna i fallen är relativt lika. Anledningen till att värdepappersregeln inte blev tillämplig i RÅ 1996 ref. 92 var att det inte var fråga om ett värdepapper. I RÅ 2009 ref. 86 är diskussionen av den frågan obefintlig vilket får anses uppseendeväckande.

4.9 RÅ 2009 not. 206

4.9.1 Sammanfattning

Fem personer (sökandena i målet) hade tillsammans med andra delägare startat ett holdingbolag som via ytterligare ett holdingbolag skulle äga ett verksamhetsbolag där sökandena i målet senare anställdes. I samband med deras anställning tecknade de nyemitterade aktier i holdingbolaget. Då ytterligare en sökande, A, anställdes i verksamhetsbolaget erbjöds denne också att bli delägare i holdingbola-

⁸⁹ RÅ 2009 ref. 86.

get. Alla delägarna ägde aktier av samma slag vilka medförde rösträtt och rätt till utdelning. Delägarna var bundna till aktieägaravtalet vilket skulle stimulera aktieägarna till att sträva mot samma mål, att få företaget sålt eller börsnoterat. Sökandena var bundna av avtalet till slutet av år 2011 om inte en börsnotering eller försäljning av företaget gjordes innan dess. Aktieägaravtalet ingicks i september år 2004. Aktierna var genom aktieägaravtalet förenade med begränsningar i äganderätten till dem. Överlåtelse av aktierna krävde samtliga aktieägares samtycke och i det fall en anställd slutade sin anställning skulle aktierna säljas till de ursprungliga aktieägarna. Vidare var sökandenas aktier pantsatta som säkerhet för förpliktelserna i aktieägaravtalet. En av frågorna som Skatterättsnämnden tog i beaktande var vid vilken tidpunkt sökandena skulle anses ha förvärvat aktierna. Det framhölls att förvärvstidpunkten föreligger vid avtalstillfället i de fall det med hänsyn till avtalets innehåll är parternas avsikt att de anställda ska bli slutgiltiga ägare till aktierna. Huruvida det är parternas avsikt att de anställda ska bli ägare till aktierna får bedömas genom att se till de förfoganderättsinskränkningar som aktierna är behäftade med. Skatterättsnämnden uttryckte det på följande vis:

”Om avtalet innehåller betydande inskränkningar i förfoganderätten minskar sannolikheten för att ett förvärv ska anses ha skett. Det skulle exempelvis beroende på omständigheterna kunna vara fallet om begränsningarna gäller under en så lång tid att osäkerheten är påtaglig om anställningen kommer att bestå under hela avtalstiden.”

I målet ansågs inte avtalstidens längd påverka parternas avsikt om att de anställda skulle bli slutliga innehavare av aktierna. Att de anställda hade rätt till både utdelning och rösträtt och det faktum att alla delägare betalat lika mycket per aktie talade vidare för att förvärvstidpunkten skulle anses vara vid avtalstillfället. Det tillades dock att bedömningen blivit densamma oavsett vilket pris som erlagts för aktierna. Regeringsrätten fastställde utan några tillägg Skatterättsnämndens beslut om att förvärvstidpunkten skulle anses föreligga vid aktieteckningen.⁹⁰

⁹⁰ RÅ 2009 not. 206.

4.9.2 Kommentar

I målet görs en hänvisning till RÅ 2002 ref. 76, att om det vid avtalets ingående är parternas avsikt att aktierna ska tillfalla den anställde ska förvärvet anses ha skett vid avtalets ingående. Av förevarande mål framgår att det är förfoganderättsinskränkningarna som bestämmer avsikten. Särskilt betydelsefull anses tiden för förfoganderättsinskränkningarna vara. Här var avtalet på sju år, vilket inte ansågs vara för långt, trots att det är betydligt längre än vad det har varit i tidigare fall där beskattningstidpunkten har skjutits upp. Precis som i RÅ 2009 ref. 86 hade den anställde rätten till utdelning och rösträtt under kvalifikationstiden. Det faktum att bedömning var oberoende av vilket pris som betalats för aktierna talar för att priset inte har någon betydelse vad gäller tidpunkten för förvärvet. Det kan dock ifrågasättas huruvida värdepappersregeln ska anses vara tillämplig i det fall priset är lika med marknadspriset.

4.10 Skatterättsnämndens förhandsbesked (dnr 1-10/D)⁹¹

4.10.1 Sammanfattning

Förhandsbeskedet är en följd av utgången i RÅ 2009 ref. 86 där beskattningskonsekvensen av ett återgivande av aktierna till arbetsgivaren utreddes, i det fall den skattskyldige skulle avsluta sin anställning. Skatterättsnämnden utgick alltså från att den anställde erhållit en skattepliktig löneförmån innan aktierna lämnade dennes avställningskonto och att aktier som eventuellt återlämnas är desamma som de aktier den anställde tilldelats. Skatterättsnämnden menade att följden av att aktierna anses förvärvade då de registrerats på den anställdes värdepapperskonto är att avkastning och värdeförändring ska beskattas i inkomstslaget kapital. Därmed skulle ett återlämnande av dem anses som en avyttring och priset anses vara noll kronor. En eventuell kapitalförlust skulle hänföras till inkomstslaget kapital.⁹²

⁹¹ Förhandsbeskedet är överklagat till Regeringsrätten.

⁹² Skatterättsnämndens Förhandsbesked (dnr 1-10/D), 2010-07-05.

4.10.2 Kommentar

Förhandsbeskedet är intressant i den bemärkelsen att det kan ifrågasättas om inte Regeringsrätten i RÅ 2009 ref. 86 borde ha belyst huruvida det rörde sig om ett förvärv av värdepapper eller inte. Av förevarande besked kan konstateras att i och med att vederlaget för aktierna skulle vara noll kronor skulle det kunna ses som att det inte är fråga om ett värdepapper som har förvärvats. Rättigheten har därmed inte kunnat omvandlas till pengar, så som värdepapper definierats i förarbetena till lagen om handel med finansiella instrument.

4.11 Sammanfattande kommentar

Av praxis följer en utveckling av tillämpningen av värdepappersregeln. För att tydligt redogöra för skillnaderna mellan olika förutsättningar i de olika fallen presenteras en sammanställning⁹³ av de olika förutsättningarna och utfallen i målen. Eftersom värdepappersregeln tillkom som en reaktion på utgången i RÅ 1986 ref. 36 kan förutsättningarna i målet anses ligga till grund för tolkningen av definitionerna av de olika rekvisiten i värdepappersregeln. Nämda dom kan därmed ligga till grund för en jämförelse med senare praxis för att utreda om syftet med värdepappersregeln uppfyllts. Det är alltså i domarna från 2009 som bedömningen gjorts i linje med värdepappersregeln. I domarna som kommit under tiden från 1986 års fall och fallen från 2009, har bland annat förutsättningarna för när ett förvärv ska anses föreligga utvecklats till att vara då rättigheten som förvärvas medför rösträtt och utdelningsrätt i enlighet med ABL. Av domarna som kommit innan år 2009 går också att utläsa att det måste vara ett värdepapper som förvärvas för att värdepappersregeln ska bli tillämplig och att enbart utdelningsrätt och rösträtt inte är tillräckligt för att ett sådant ska föreligga. Det som bör poängteras är att det i domarna från 2009 inte diskuteras huruvida det rör sig om ett värdepapper eller ej. Förhandsbeskedet från 2010 ger dock upphov till frågan om domstolen i RÅ 2009 ref. 86 borde lagt större vikt just vid den frågan. Av RÅ 2009 ref. 86 att döma är det faktumet att den anställde verkligen erhåller utdelningen som är avgörande för att beskattningstidpunkten inte skjuts fram. Det samma framgår av RÅ 2009 not. 206.

⁹³ Se Bilaga 1.

I det senare målet är domstolens yttrande, om att parternas avsikt för när ett förvärv är för handen avgörs av hur vidsträckta förfoganderättsinskränkningarna är, ett tecken på att det fortfarande får avgöras från fall till fall när ett förvärv ska anses föreligga.

5 Praktikers syn på värdepappersregeln

5.1 Inledning

Efter att förhandsbeskedet⁹⁴ från Skatterättsnämnden meddelats författade svenskt näringsliv samt några revisions- och advokatbyråer en förfrågan till Skatteverket kring vad som gäller för anställdas förmånliga förvärv av aktier. Nedan redogörs för skrivelsen och Skatteverkets svar. För att få en bredare bild av värdepappersregeln *de lege lata* följer några författares synpunkter på värdepappersregeln och den praxis som uppkommit på området.

5.2 Konsultbyråernas skrivelse

Konsultbyråerna sammanfattade inledningsvis sin syn på rättsläget. Det framhölls att det genom praxis visats att ett förvärv kan anses vara för handen då den som köpt eller bytt till sig aktierna fått rösträtt och rätt till utdelning samt är inskriven i aktieboken, trots att förvärvet är förenat med förfoganderättsinskränkningar. Det konstaterades att varken lagtext eller praxis ger stöd för uppfattningen att ett förvärv inte ska föreligga om det är förenat med förfoganderättsinskränkningar. Inte heller priset ansågs ha betydelse för avgörandet vid vilken tidpunkt ett förvärv skett. Det faktum att ersättningen i vissa fall understiger marknadsvärdet ansågs endast medföra att förvärvet blir föremål för förmånsbeskattning. Det framhölls också att det var obetydligt om den anställde tidigare varit aktieägare i ett uppköpt bolag eller inte. Skrivelsen avslutades med frågorna vad som gäller för förvärv som sker till ett pris under marknadspris och som sker på grund av anställning när den anställde inte fått marknadsmässig lön.⁹⁵

5.3 Skatteverkets brevsvar

Skatteverkets brevsvar behandlar således frågan om när det är fråga om ett förvärv enligt värdepappersregeln i 10 kap. 11 § 1 st. IL. Inledningsvis konstaterades

⁹⁴ (dnr 191-06/D)

⁹⁵ Andersson, Strömberg, *Konsultbyråernas skrivelse till Skatteverket*, 29 juni 2007, ärendebeteckning 131 444691-07/1152.

att begreppet förvärv inte kan tolkas på samma sätt inom inkomstlagen kapital och tjänst eftersom värdepappersregeln tillkommit av särskilda skäl. Vidare ansågs att priset inte har någon betydelse för när ett förvärv skett. Om en anställd erhållit aktier till underpris är istället presumptionen att denne fått ett förmånligt pris på grund av sin anställning och därmed erhållit en förmån. I ett sådant fall blir värdepappersregeln aktuell. Skatteverket yttrade i sitt svar att för att ett förvärv ska vara för handen ska följande förutsättningar vara uppfyllda. Formkraven, så som att aktier i avstämningsbolag ska vara registrerade på den anställdes värdepapperskonto och att aktier i kupongbolag ska vara överlämnade till den anställda, ska vara fullgjorda. Den anställda ska i enlighet med ABL ha rätt till utdelning och rösträtt för aktierna. Vidare ska den anställda ha rätt att avyttra aktierna till marknadspris, det har dock ingen betydelse om denna rätt är inskränkt på grund av en hembuds- eller förköpsklausul. För att ett förvärv ska vara för handen krävs inte heller den anställdes rätt till att behålla aktierna om dennes anställning skulle upphöra så länge marknadsmässig ersättning betalas för aktierna. Förvärvet får heller inte vara förenat med anställningsvillkor som innebär att den anställda förlorar sina aktier om denne blir uppsagd på eget initiativ. Slutligen är klausuler som innebär att aktierna måste säljas åter för anskaffningspris om den anställda skulle avskedas inom en viss tid efter förvärvet utan betydelse.⁹⁶ Det får anses att det mest väsentliga som framhålls av Skatteverket är att rättigheten ska kunna omvandlas till pengar.

Baekkevold har analyserat Skatteverkets brevsvaret och menar att Skatteverket har en mer återhållsam syn på att ett förvärv föreligger då det är förenat med förfoganderättsinskränkningar. För Skatteverket är det mest väsentligt att den anställda kan sälja de köpta aktierna till marknadspris. Baekkevold framhåller att Skatteverket levererar ett otydligt budskap vad gäller att begreppet förvärv får tolkas olika beroende på om det rör sig om inkomstlagen tjänst eller kapital. En sådan tolkning går emot syftet med värdepappersregeln. Förarbetena tyder på att det bör ställas mindre krav på att ett förvärv föreligger enligt värdepappersregeln än vid användningen av reglerna för kapital. Att priset som betalas för aktierna är utan

⁹⁶ Skatteverkets brevsvaret (dnr 131 444691-07/1152).

betydelse och även det faktum att den anställde tidigare varit aktieägare i det uppköpta bolaget inte påverkar huruvida den anställde anses ha förvärvat aktier, talar för att det inte ska föreligga någon skillnad mellan inkomstslaget tjänst och kapital när det gäller hur begreppet förvärv ska tolkas. Baekkevold menar att det i samtliga fall rör sig om att äganderätten förvärvats civilrättsligt sett.⁹⁷

5.4 Författares syn på värdepappersregeln

I artikeln "*Direktörsaktier*" vid *vägens ände?* görs en jämförelse av förutsättningarna i RÅ 1996 ref. 92 med förutsättningarna RÅ 2009 ref. 86. I det senare målet blev aktierna registrerade på den anställdes värdepapperskonto redan vid tilldelningstidpunkten och den anställde fick således rätt till utdelning och rösträtt. I RÅ 1996 ref. 92 ansågs den anställde tvärtom inte ha förvärvat ett värdepapper förrän först efter intjänandeperioden. Till skillnad från tidigare praxis erhöll den anställde i RÅ 2009 ref. 86 aktierna helt gratis. Enligt författarna till artikeln kan det i 2009 ref. 86 utläsas att Regeringsrätten menar att ett vederlagsfritt köp av aktier i tjänsten inte i sig leder till att värdepappersregeln inte blir tillämplig. Det är de civilrättsliga formkraven som måste vara uppfyllda för att ett förvärv ska anses ha skett enligt värdepappersregeln. Eftersom Regeringsrätten var mycket sparsam i sitt utlåtande om när tidpunkten för ett förvärv ska anses föreligga menar författarna att det av RÅ 2009 ref. 86 framgår att förvärvstidpunkten får bestämmas från fall till fall och att denna ska bestämmas utifrån civilrättsliga regler. Författarna menar vidare att det genom RÅ 2009 ref. 86 är visat att beskattningen av förvärv av aktier som gjorts av anställda inte ska skjutas upp trots att förvärvet är förenat med förfoganderättsinskränkningar, och att den anställde är tvingad att utan vederlag återlämna aktierna om anställningen upphör. I artikeln framhålls också uppfattningen att då rättigheter ges ut i enlighet med ABL torde det innebära att det rör sig om ett värdepapper.⁹⁸

Synsättet som Christensson och Robertson framhåller, vad gäller att RÅ 2009 ref. 86 visar att beskattningstidpunkten inte ska skjutas fram trots att förvärvet är för-

⁹⁷ Baekkevold, *Förvärv i samband med anställningen m.m.*, s. 330-331.

⁹⁸ Christensson, Robertsson, "*Direktörsaktier*" vid *vägens ände?*, s. 155, 156, 158.

enat med restriktioner, talar för att syftet med värdepappersregeln kan anses uppfyllt. Eftersom lagstiftaren inte angett vilken typ av restriktioner det ska röra sig om utan endast att beskattningen inte ska skjutas upp trots förfoganderättsinskränkningar har Regeringsrätten på så vis följt lagregelns syfte. Uppfattningen att förvärvstidpunkten får bestämmas från fall till fall visar vidare på att RÅ 2009 ref. 86 inte klargjort rättsläget i vidare utsträckning. Även den bristfälliga motiveringen förespråkar en sådan ståndpunkt.

I artikeln *Värdepappersförvärv i samband med anställning* anses Regeringsrättens domar från 2009 bekräfta tidigare praxis⁹⁹ om att aktier som medför rätt till rösträtt och utdelning i enlighet med ABL ska anses vara förvärvade även om de är förenade med förfoganderättsinskränkningar. Författarna till artikeln menar i likhet med Christensson och Robertsson att det är de omständigheter som har betydelse för när ett civilrättsligt förvärv föreligger som är avgörande för bedömningen av när ett förvärv ska ha inträffat. Vidare analyseras de olika förutsättningarna i RÅ 2009 ref. 86 och RÅ 1996 ref. 92. Det som främst skiljer fallen åt är att i domen från 2009 hade den anställde rätt till utdelning under kvalifikationstiden och i det fall den anställde skulle avsluta anställningen fick han behålla utdelade medel. Enligt författarna torde en sådan rättighet vara avgörande för att förvärvet ska anses föreligga då avtalet ingås och att beskattningen inte ska skjutas upp. Vidare belyser artikeln att även tiden för förfoganderättsinskränkningarna har betydelse. I domen från 1996 var kvalifikationstiden fem år, jämfört med två år i domen från 2009. De omständigheter som bör beaktas är parternas avsikt, hur rättigheterna som aktierna ger är fördelade mellan arbetsgivaren och den anställde under kvalifikationstiden och planbestämmelsernas formella utformning. Författarna menar att nämnda omständigheter kommer att vara avgörande för bedömningen av om anställda ska anses ha förvärvat aktier i fall som är liknande de omnämnda.¹⁰⁰

Författarnas tolkning av värdepappersregeln är att formen av förvärv som avses är den civilrättsliga. Det framhålls vidare att Regeringsrätten genom domarna från 2009 har bekräftat att för att ett förvärv inte ska anses föreligga krävs att det är

⁹⁹ RÅ 2002 ref. 78.

¹⁰⁰ Baekkevold, Perman Borg, *Värdepappersförvärv i samband med anställning*, s. 344-345.

förenat med så pass utvidgade förfoganderättsinskränkningar som i RÅ 1996 ref. 92. Författarnas åsikter kring det sagda får bedömas som adekvata i sammanhanget. Enligt förevarande praxis på området får det anses vara de nämnda bedömningsgrunderna som framkommit och som ska gälla. Det som kan ifrågasättas är dock huruvida ett sådant synsätt är förenligt med syftet med värdepappersregeln.

Roupe ger sin syn på när ett förvärv av ett värdepapper anses fullgjort. Han menar att då ett marknadsmässigt pris betalas tyder det på att avsikten är att ett slutligt förvärv ska vara för handen, så som framgick av förhandsbeskedet från 2007. Vidare framhåller han att då ett förvärv är förenat med restriktioner och ett underpris har betalats är det förståeligt att Skatteverket menar att en värdestegring ska beskattas i inkomstslaget tjänst, det vill säga att beskattningstidpunkten skjuts upp. I ett sådant fall har den skattskyldige en begränsad möjlighet att fullt ut tillgodogöra sig en värdestegring av värdepappret.¹⁰¹ Vad gäller synen att ett förvärv ska föreligga då aktierna som erhålls medför rättigheter i enlighet med ABL anser Roupe att det synsättet bör vara rimligt. Han gör en jämförelse med vem som skulle anses ägare till aktierna om de inte ska anses innehas av den anställde. I ett sådant fall kan ABL:s regler avseende bolags förvärv av egna aktier tas i beaktande.¹⁰² Roupes åsikter kan tolkas som att även denne menar att det är de civilrättsliga reglerna som avgör om ett förvärv är för handen i enlighet med värdepappersregeln.

Av intresse är även Skatteverkets kommentarer till rättsläget efter domarna från 2009. Det belyser att det i RÅ 2009 ref. 86 inte ifrågasattes huruvida aktierna ansågs vara värdepapper eller ej. Skatteverket tolkar det som att aktier därmed alltid bör ses som värdepapper då de enligt ABL alltid är överlåtbara trots att rätten att förfoga över dem genom avtal är begränsad. De anser vidare att domarna visar att då ett förvärv är förenat med förfoganderättsinskränkningar ska beskattningen inte skjutas upp och värdepappersregeln ska därmed tillämpas enligt sin lydelse.

¹⁰¹ Roupe, *"Inlåsta direktörsaktier" A never-ending nightmare?*, s. 851-852.

¹⁰² Roupe, *"Inlåsta direktörsaktier" A never-ending nightmare?*, s. 854.

se.¹⁰³ Skatteverkets åsikt om att det är anmärkningsvärt att Regeringsrätten inte tar upp frågan huruvida det rör sig om ett värdepapper eller ej delas av uppsatsens författare. Det får dock betraktas som tveksamt att aktier alltid ska anses vara värdepapper. Författarens åsikt är att de villkor som förvärvet är förenat med alltid måste tas i beaktning eftersom definitionen av värdepappersregelns rekvisit är såpass oklara. Det kan medföra att ett värdepapper inte alltid är för handen. Något som specifikt bör läggas vikt vid är om den anställde enligt villkoren har möjlighet att omvandla rättigheten till pengar. Skatteverkets åsikt att värdepappersregeln alltid ska tolkas enligt sin lydelse får anses vara relativt intetsägande. Eftersom lydelsen är så pass sparsamt definierad går det inte att undvika att värdepappersregeln blir svårtillämpad enligt sin lydelse.

5.5 Sammanfattande kommentar

Att döma av Konsultbyråernas skrivelse är tolkningen av värdepappersregeln något som har stor betydelse för dess tillämpning i praktiken. Skrivelsen är ett tecken på att lagregeln inte är tillräckligt tydlig för att kunna förutse konsekvenserna av dess tillämpning. Skrivelsen är visserligen författad innan 2009 då domarna som går i linje med värdepappersregeln tillkom. Skatteverkets brevsvår gav vissa förtydliganden på konsultbyråernas frågor men klargjorde inte rättsläget något vidare. Det som samtliga författare är överens om är att det är de civilrättsliga reglerna som avgör när ett förvärv ska föreligga enligt värdepappersregeln. Av artikelförfattarnas åsikter kan utläsas att rättsläget fortfarande får anses oklart då de antyder att tidpunkten för när ett förvärv ska föreligga och avgörandet för om ett värdepapper är för handen får avgöras från fall till fall. Även Skatteverkets kommentarer till rättsläget talar för samma ståndpunkt då det uttrycker att det är anmärkningsvärt att värdepappersstatus inte diskuterades i domarna från 2009 samt det faktum att värdepappersregeln ska tolkas till sin lydelse.

¹⁰³ Skatteverket, *Tidpunkten för beskattning av anställdas förvärv av aktier*, (Dnr: 3167-09), 2009-12-30.

6 Analys

6.1 Inledning

Analysen bygger på en diskussion kring syftet i förevarande uppsats. För att ge en tydlig bild av vad som analyseras utgår kapitlet ifrån delfrågorna i syftet. Inledningsvis analyseras således den första delen av syftet, om syftet med värdepappersregeln uppfyllts *de lege lata* och den första delfrågan: vad är det som är specifikt för de domar där utgången verkar stämma överens med syftet med värdepappersregeln? Efter den diskussionen följer den andra delfrågan: finns det ett skatterättsligt förvärvsbegrepp eller är det de civilrättsliga reglerna som ska gälla för att ett förvärv ska anses föreligga? Av de två första delarna av analysen är varje delfråga vidare uppdelad i två underrubriker som följer nedan. Tanken bakom en sådan uppdelning är att tydliggöra vad syftet med värdepappersregeln kan anses vara i den särskilda delfrågan, för att sedan diskutera huruvida syftet uppfyllts. Analysen avslutas, i ett sista stycke, med en diskussion kring den andra delen av syftet, om det *de lege ferenda* finns ett behov av en ändring av värdepappersregeln och den tredje delfrågan: kan rättsläget, med avseende på tillämpningen av värdepappersregeln, nu anses vara klart?

6.2 Vad kan syftet med värdepappersregeln anses vara enligt praxis?

Värdepappersregelns syfte är att förhindra en framskjuten beskattning av förmåner i samband med anställdas förvärv av värdepapper, trots att förvärvet är förenat med förfoganderättsinskränkningar. Lagregeln har enligt praxis visat sig vara svårtillämpad. De olika rekvisiten som måste uppfyllas för att lagregeln ska bli tillämplig har inte definierats i förarbeten utan det har överlämnats till praxis att tolka rekvisiten. Att döma av praxis har nämnda brister haft betydelse för tillämpningen av lagregeln och uppfyllandet av dess syfte. Troligtvis var det inte lagstiftarens mening att vad som ska anses vara ett värdepapper och när ett förvärv ska vara för handen, skulle vara avgörande för lagregelns tillämpning.

I praxis har fastslagits att det är parternas avsikt som avgör huruvida ett förvärv föreligger eller inte. I den senaste Regeringsrättsdomen från 2009, RÅ 2009 not.

206, konstaterades att det är förfoganderättsinskränkningarna som avgör parternas avsikt. Det kan ifrågasättas huruvida syftet med lagregeln var att vilka förfoganderättsinskränkningar som förvärvet är förenat med ska avgöra om lagregeln ska bli tillämplig eller inte. Ett synsätt är att värdepappersregeln ansetts vara en punktlagstiftning¹⁰⁴ och därmed kan en jämförelse med förfoganderättsinskränkningarna i RÅ 1986 ref. 36 göras. De förfoganderättsinskränkningar som förelåg i det fallet får anses kunna utgöra en bedömningsgrund för vilka inskränkningar som får anses innebära att beskattning inte ska skjutas upp. I fallet innebar inskränkningarna att de konvertibla skuldebrev inte fick överlåtas under en femårsperiod och att den anställde var tvungen att sälja tillbaka skuldebrev vid avslutad anställning. Den anställde hade därmed en möjlighet att omvandla skuldebrev till pengar under intjänandeperioden.

Det kan ifrågasättas om syftet med värdepappersregeln var att bedömningen av huruvida ett värdepapper är för handen eller ej är avgörande för tillämpningen av lagregeln. Bristen på definitioner av rekvisiten kan å ena sidan uppfattas som att det är upp till domstolen att avgöra vad som ska anses som värdepapper, vilket får avgöra om värdepappersregeln ska tillämpas eller inte. Å andra sidan kan bristen på definitioner anses innebära att syftet med lagregeln är att den ska tillämpas på alla typer av värdepapper. Det faktum att det i RÅ 1986 ref. 36 rörde sig om konvertibla skuldebrev talar för det senare alternativet. Hade lagstiftarens avsikt varit att lagregeln bara skulle tillämpas på en viss typ av värdepapper hade det antagligen angivits. Det faktum att värdepappersregeln får anses vara en punktlagstiftning talar för att regeln inte ska ges en vidare tolkning än dess ordalydelse. Att det i RÅ 1986 ref. 36 rörde sig om konvertibla skuldebrev talar visserligen för ytterligare ett synsätt, att värdepappersregeln endast ska tillämpas i de fall då det rör sig om konvertibla skuldebrev. Då en sådan begränsning inte uttryckligen anges i förarbetena tyder det emellertid på att en sådan tolkning inte ska göras. Enligt författarens mening kan syftet med värdepappersregeln, med utgångspunkt av den praxis som lagregeln bygger på, anses vara att domstolen måste avgöra huruvida ett värdepapper är för handen från fall till fall och att ett rekvisit för att ett värde-

¹⁰⁴ Se avsnitt 3.6.1.

papper ska vara för handen är att det ska kunna omvandlas till pengar under intjänandeperioden.

6.3 Har syftet upprätthållits i praxis?

För att bringa klarhet i om syftet med värdepappersregeln uppfyllts kan en jämförelse göras av de förfoganderättsinskränkningar som förelåg i de olika fallen från 2009, där utgången var att beskattningen inte sköts upp i enlighet med värdepappersregeln. En jämförelse kan också göras med de mål där värdepappersregeln inte blivit tillämplig för att undersöka om syftet med värdepappersregeln uppfyllts på grund av att förfoganderättsinskränkningarna inte varit desamma. I RÅ 1996 ref. 92 fick den anställde inte överlåta aktierna under en femårsperiod. Inskränkningarna var här av samma slag som i RÅ 1986 ref. 36. Trots det blev värdepappersregeln inte tillämplig vilket tyder på att syftet med värdepappersregeln inte uppfyllts. I domarna från 2009 innebar förfoganderättsinskränkningarna överlåtelseförbud av aktierna under två respektive sju år. Då anställningen upphörde var den anställde tvungen att återlämna aktierna. Bedömningen i målen går i linje med värdepappersregeln. Inskränkningarna var desamma som i RÅ 1986 ref. 36 vilket talar för att syftet med lagregeln uppfyllts.

Det som bör belysas här är att det i RÅ 1996 ref. 92 ifrågasattes om ett värdepapper förvärvats. Osäkerheten hos Skatterättsnämnden är ett bevis för den bristfälliga definitionen av rekvisiten i värdepappersregeln. I domarna från 2009 diskuterades dock inte frågan huruvida aktierna skulle anses vara värdepapper eller ej. Eftersom syftet får anses vara att domstolen från fall till fall ska avgöra om ett värdepapper föreligger och så inte gjorts i 2009 års domar kan syftet inte anses uppfyllt.

Praxis där värdepappersstatus och när ett förvärv ska vara för handen har diskuterats, bör här tas i beaktande. Värdepappersregeln *de lege lata* har utvecklats så att bedömningen av huruvida ett värdepapper respektive ett förvärv föreligger eller ej är avgörande för om lagregeln blir tillämplig. Utvecklingen kommer med all säkerhet av att värdepappersregeln är otydligt definierad i lagtexten och förarbeten.

Vid en jämförelse mellan Regeringsrättens bedömning i RÅ 1996 ref. 92 och RÅ 2009 ref. 86 kan det utläsas att i det förstnämnda fallet gjordes en utredning av hu-

ruvida det var fråga om ett förvärv av värdepapper eller ej. I RÅ 2009 ref. 86 torde Regeringsrätten antagit att det rörde sig om ett värdepapper då ingen utredning av begreppet gjordes. Vid en jämförelse av tidigare praxis på området kan det inte anses som att RÅ 2009 ref. 86 bidragit till något förtydligande kring vad som anses vara ett värdepapper. Det som skiljer sig från tidigare domar är att de rättigheter som den anställde erhöll i enlighet med ABL i RÅ 2009 ref. 86 var helt utan inskränkningar där den anställde fick behålla utdelningen, till skillnad från RÅ 1996 ref. 92 där utdelningen användes till köp av nya aktier. Den skillnaden kan dock inte sägas ensamt ha klarlagt rättsläget om vad som ska anses vara ett värdepapper. Å andra sidan kan det, så som framhållits i doktrin, vara så att ett värdepapper är för handen så länge innehavaren har de rättigheter som en aktie ska ha enligt ABL, det vill säga rätt till utdelning och rösträtt. I tidigare praxis har dock dessa rättigheter förelegat men då har ytterligare ett kriterium varit att den anställde ska ha haft möjligheten att omvandla rättigheten till pengar i det fall anställningen avslutats. Att en sådan möjlighet ska föreligga för att beskattningen av ett förvärv inte ska skjutas upp är vidare något som Skatteverket har poängterat i sitt brev svar. Regeringsrätten resonerade inte något kring en sådan möjlighet i RÅ 2009 ref. 86. Frågan har dock behandlats i ett senare förhandsbesked som uppstått som en följd av nämnda Regeringsrättsdom. Av förhandsbeskedet framgick det att den anställde inte skulle erhålla någon ersättning för aktierna i det fall denne skulle avsluta sin anställning. Det senare förhandsbeskedet talar således enligt författarens mening för att det inte skulle ha rört sig om ett förvärv av ett värdepapper i RÅ 2009 ref. 86. Något som stärker nämnda ståndpunkt är att förutsättningarna i RÅ 1986 ref. 36 medförde en rätt för den anställde att omvandla skuldebrevet till pengar under intjänandeperioden. Det får anses att det var lagstiftarens avsikt att en sådan möjlighet ska föreligga för att det ska vara fråga om ett värdepapper och för att värdepappersregeln ska bli tillämplig. Därmed kan det inte anses som att syftet med värdepappersregeln uppfyllts genom RÅ 2009 ref. 86.

Bedömningen som domstolen gjorde i nämnda fall torde bero på att aktier ansågs vara värdepapper i enlighet med ett vedertaget begrepp om att aktier alltid ska ses som värdepapper. En sådan bedömning kan anses vara ett exempel på att värdepappersregeln ska tolkas enligt sin lydelse, så som Skatteverket yttrat. Tolkningen

av lagregeln kan anses innebära att alla typer av värdepapper, så som olika typer av optioner som klassas som värdepapper enligt lagen om finansiella instrument, ska omfattas av värdepappersregeln. Det som dock sätter stop för en sådan tolkning är att det i nämnda lag uttrycks att rättigheten ska kunna omvandlas till pengar. Därmed går det inte att undvika att det rekvisitet måste vara uppfyllt för att det ska röra sig om ett värdepapper. I det fall det rör sig om andra värdepapper än aktier, för vilka den anställde inte kan erhålla rättigheterna enligt ABL, är rekvisitet av än större vikt. Att den anställde ska kunna omvandla rättigheten till pengar är enligt författarens mening, så som rättsläget ser ut nu, av stor betydelse för bedömningen av om ett värdepapper är för handen, vilket i sin tur påverkar bedömningen av värdepappersregelns tillämpning. Bristen av en sådan diskussion i domarna från 2009 medför således att syftet med värdepappersregeln inte kan anses uppfyllt.

Det kan också diskuteras huruvida kvalifikationstiden kan ha betydelse för bedömningen av om ett värdepapper föreligger eller ej. I RÅ 1986 ref. 36 var kvalifikationstiden fem år, vilket ansågs accepterat för värdepappersstatus. Syftet med värdepappersregeln får anses utgå från nämnda fall. Till följd därav kan det sägas vara så att en kvalifikationstid om fem år inte hindrar att ett värdepapper är för handen. I domarna från 2009 översteg inte kvalifikationstiden fem år, därmed kan syftet med värdepappersregeln anses uppfyllt ur det hänseendet vad gäller bedömningen av värdepappersstatus.

6.4 Vilken typ av förvärv var det tänkta enligt syftet med värdepappersregeln?

Frågan om det är ett civilrättsligt eller skatterättsligt förvärv som ska vara för handen för att ett förvärv ska ha skett enligt värdepappersregeln har prövats i praxis. Av RÅ 1986 ref. 36 att döma torde det vara att det är när ett civilrättsligt förvärv föreligger som tidpunkten för beskattning ska anses uppstå enligt värdepappersregelns syfte. Ett skatterättsligt förvärv får anses föreligga när, så som Roupe anser, den skattskyldige kan ta del av värdeförändringar på den underliggande rättigheten. Det talar för att det var ett skatterättsligt förvärv som förelåg i nämnda fall. Då lagstiftaren, genom stiftandet av värdepappersregeln, ville undvika att be-

skattningen sköts fram så som i RÅ 1986 ref. 36 får det anses innebära att lagstiftaren syftat till att ett förvärv ska föreligga då de civilrättsliga rekvisiten är uppfyllda. Något som talar för att värdepappersregeln syftar till ett civilrättsligt förvärv är vidare att lagstiftaren medvetet frångick skatteförmågeprincipen och kontantprincipen vid utformningen av lagregeln. Av det som tidigare anförts, genom framläggning av praxis och författares synpunkter i ämnet, torde ett civilrättsligt förvärv vara för handen då avtal ingåtts om att förvärva ett värdepapper. Om värdepappret ger den anställde rätt att rösta och erhålla utdelning i enlighet med ABL talar det starkt för att ett förvärv inträffat, vilket får anses vara ett civilrättsligt förvärv.

Något som bör kunna tillerkännas stor betydelse vid avgörandet när ett civilrättsligt förvärv ska ha inträffat är jämförelsen av vem som kan anses vara ägare till aktierna om inte den anställde skulle vara ägaren. Minoritetens jämförelse i RÅ 1996 ref. 92 mellan den anställde och arbetsgivaren kan sägas vara ett lämpligt sätt att avgöra förvärvstidpunkten för den anställde. Rösträtten och utdelningsrätten hade tillfallit den anställde, trots att det skett genom en förvaltare. Några sådana rättigheter hade inte arbetsgivaren. I nämnda fall erhöll den anställde aktierna genom en förvaltare. I de fall en förvaltare saknas skulle en jämförelse med bolaget bli aktuell. Så som Roupe påpekat måste då reglerna i ABL om bolags förvärv av egna aktier tillämpas. En sådan tillämpning innebär att det är fråga om ett civilrättsligt förvärv. Det bör påpekas att en sådan bedömning endast kan tillämpas på aktier, förvärvstidpunkten för övriga typer av värdepapper så som optioner kan inte avgöras enligt reglerna i ABL. Med beaktning av syftet till värdepappersregeln ska således ett civilrättsligt förvärv föreligga för att ett förvärv i enlighet med värdepappersregeln ska anses ha inträffat.

6.5 Har det förvärv som avsågs i syftet med värdepappersregeln upprätthållits?

Enligt gällande rätt tycks det förvärv som avses i värdepappersregeln ha uppfyllts, det vill säga, då ett civilrättsligt förvärv är för handen föreligger ett förvärv. Det kan diskuteras om rösträttens omfattning spelar någon roll för att en rättighet ska ha värdepappersstatus. Ett exempel är att den anställdes rösträtt begränsas av en

eventuell golden share¹⁰⁵. Det torde inte ha någon större betydelse eftersom det inte varit uppe till diskussion i den praxis som finns på området, vilket i och för sig kan bero på att en sådan situation inte varit för handen. Det som dock verkar vara mest väsentligt är att den anställda både har rätt att rösta och erhålla utdelning.

Som framlagts har det i praxis framkommit att då priset som betalats är lika med marknadspriset tyder det på att ett förvärv är för handen. Det faktum att marknadspriset har betalats torde begränsa sig till att reglera just det att marknadspriset avgör om ett förvärv är för handen eller ej. Då priset som betalats inte är ett underpris kan det dock ifrågasättas huruvida ett förvärv har skett på förmånliga villkor eller inte. För att värdepappersregeln ska bli tillämplig förutsätts att förvärvet skett på förmånliga villkor. Värdepappersregelns syfte är att den ska tillämpas på beskattningen av förmånen som erhålls. Förmånen ska således tjänstbeskattas och den avkastning som erhålls efter denna tidpunkt beskattas i inkomstslaget kapital. Då ingen förmån erhålls innebär det att värdepappersregeln inte blir tillämplig. Syftet med regeln var, som tidigare framhållits, att förhindra att tjänstebeskattnings sköts upp och att skattekrediter skapades. Därmed blir priset som erlaggs för värdepappret utan betydelse för att anse när ett förvärv är för handen enligt värdepappersregeln. Nämnda åsikt kan vidare stödjas med att det i RÅ 2009 not. 206 fastslogs att priset inte har någon betydelse vad gäller tidpunkten för förvärvet.

Rekvisiten att en rättighet ska medföra rösträtt och utdelningsrätt kan endast tillämpas på aktier. Det får därför anses oklart vad som ska gälla för andra typer av värdepapper, så som optioner. Härmed blir diskussionen kring vad som ska anses vara ett värdepapper avgörande också för fastställandet för när ett förvärv ska anses ha inträffat. Såsom har påpekats i praxis och doktrin är en annan tänkbar förklaring till vad som ska räknas som värdepapper i värdepappersregelns mening det som anses som värdepapper enligt lagen om finansiella instrument. Vid en sådan tolkning ska både aktier och optioner räknas som värdepapper. Om det är så som Skatteverket framhållit att värdepappersregeln ska tolkas enligt sin lydelse torde det innebära att en tolkning av rekvisitet värdepapper kan göras i enlighet

¹⁰⁵ Typ av aktie som ger aktieägaren vetorätt.

med lagen om finansiella instrument. Som framhållits i den första delen av analysen har inte någon sådan bedömning gjorts i den senaste praxis från 2009. Förvärvet har dock bedömts utifrån de civilrättsliga reglerna, vilket får anses medföra att syftet med värdepappersregeln ur den synvinkeln är uppfylld. Författarens mening är dock att det i första hand ska avgöras om ett värdepapper föreligger eller ej, för att i nästa steg kunna avgöra om ett förvärv har inträffat. Då så inte skett i nämnda domar kan syftet ur det perspektivet inte anses ha uppfyllts.

6.6 Kan lagregeln anses vara tillräckligt förutsägbar?

Det kan ifrågasättas huruvida värdepappersregeln *de lege lata* uppfyller kraven för förutsägbarhet enligt legalitetsprincipen. Av de senaste Regeringsrättsdomarna från 2009 framgår att en bedömning har gjorts i enlighet med värdepappersregeln. Det faktum att domarna är tämligen korta och saknar utförliga motiveringar är därför mycket olyckligt. Därmed ger de heller inte någon vidare vägledning än för just de ställda frågorna i sig. Det kan således ifrågasättas huruvida rättsläget nu kan anses mer klart än före domarnas tillkomst. Domarna kan visserligen ge ledning i hur bedömningen ska ske i fall där förutsättningarna är liknande de i de förevarande målen men de har knappast klarlagt det generella rättsläget. Att det är ett civilrättsligt förvärv som ska vara för handen är tämligen klart. Beroende på vilken typ av värdepapper det rör sig om får det dock anses som oklart när ett civilrättsligt förvärv föreligger.

Skatteverkets uppfattning, om att domarna från 2009 visar att då ett förvärv är förenat med förfoganderättsinskränkningar ska beskattningen inte skjutas upp i enlighet med värdepappersregelns lydelse, delas inte. Värdepappersregelns lydelse får fortfarande anses otydlig då det ännu inte framkommit några klara definitioner av rekvisiten. Domarna kan endast anses tillämpliga på liknande fall där det rör sig om aktier. Eftersom det inte fördes någon diskussion om vad som ska gälla för att en rättighet ska anses vara ett värdepapper kan domarna inte anses ha bringat klarhet i den frågan.

Att lagstiftaren frångått skatteförmågeprincipen och kontantprincipen genom värdepappersregeln får anses som en tämligen hård handling mot den skattskyldige

och det svenska skattesystemet. Handlandet från lagstiftarens sida kan visserligen rättfärdigas med att *lex specialis* går före *lex generalis*. Ett annat synsätt är emellertid att då värdepappret anses förvärvat och förmånen har beskattats i inkomstslaget tjänst, ska utdelning och värdestegring på värdepappret beskattas i inkomstslaget kapital. Det innebär att en lägre skatt får betalas än om förvärvet skulle skjutas fram. I ett sådant fall sker beskattningen för eventuell värdestegring av värdepappret i inkomstslaget tjänst vilket ger en högre beskattning. Det huvudsakliga argumentet för att värdepappersregeln inte stämmer överens med skatteförmågeprincipen är dock att den skattskyldige, vid tidpunkten då förmånen erhålls, inte har full förfoganderätt för aktierna och därmed inte har möjlighet att utvinna medel för att betala skatten. Genom nämnda synsätt kan skatteförmågeprincipen till viss del anses följas eftersom den skattskyldige, vid tillämpningen av värdepappersregeln, ändå kan sägas bli kompenserad genom att bli beskattad i inkomstslaget kapital på värdeökning och avkastning av värdepappret. Skulle den anställde bli beskattad då förfoganderättsinskränkningarna gått ut uppstår beskattning för både förmånen och eventuell värdeökning i inkomstslaget tjänst. Beskattningen blir högre men då har den skattskyldige full äganderätt till värdepapperna och har på så sätt möjlighet att frigöra medel till beskattning. Författarens åsikt är dock att både kontantprincipen och skatteförmågeprincipen satts ur spel genom värdepappersregeln. Därav är det av än större vikt att den skattskyldige kan förutse skattekonsekvenserna av tillämpningen av värdepappersregeln.

Att domstolarna ska ha tydliga lagregler att rätta sig efter får anses vara något av det mest väsentliga av legalitetsprincipens innebörd. Att en lagregel inte är tillräckligt förutsägbar kan på skatterättens område visserligen sägas rättfärdigas med att den skattskyldige har rätt att erhålla förhandsbesked i skattefrågor. Enbart den möjligheten kan emellertid inte anses motsvara kravet om förutsägbarhet. I förevarande fall har praxis visat att domstolen inte har någon klar lagregel att döma efter, vilket får anses bevisa att värdepappersregeln inte är tillräckligt förutsägbar. En översyn av nuvarande lagregel får anses nödvändig med klarare definitioner så att skattskyldiga kan få en tydligare bild av konsekvenserna av ett deltagande i incitamentsprogram genom anställning.

7 Slutsats

Syftet med värdepappersregeln kan till viss del anses uppfyllt *de lege lata* i den bemärkelsen att utgången i RÅ 2009 ref. 86 och RÅ 2009 not. 206 går i linje med lagregeln. En del av syftet med värdepappersregeln har utvecklats till att det måste utredas huruvida ett värdepapper är för handen för att värdepappersregeln ska bli tillämplig. Det som var specifikt i nämnda domar, och som gjorde att värdepappersregeln blev tillämplig, var att aktierna som förvärvades medförde rösträtt och utdelningsrätt samt att den anställde hade rätt att behålla utdelningen utan inskränkningar. Enligt författarens synpunkt innebär det dock inte att syftet med värdepappersregeln är uppfyllt. En utredning om huruvida det i själva verket var fråga om ett värdepapper saknades, vilket innebär att syftet inte kan anses uppfyllt.

Det får bedömas som klart att det är de civilrättsliga reglerna som ska föreligga för att ett förvärv ska anses vara för handen enligt värdepappersregeln. Det som fortfarande får anses obestämt är vilka kriterier som ska vara uppfyllda för att det ska vara fråga om ett värdepapper. Därmed måste rättsläget fortfarande betraktas som oklart. Värdepappersregeln anses inte vara tillräckligt förutsägbar och en översyn över nuvarande lagregel får anses erforderlig.

Referenslista

Författningar

Inkomstskattelag (1999:1229)

Lag (1998:189) om förhandsbesked i skattefrågor

Lag (1947:567) om statlig inkomstskatt

Regeringsformen (1974:152)

Socialavgiftslag (2000:980)

Svenskt offentligt tryck

Propositioner

Regeringens proposition 1984/85:80 om beskattning vid anställdas förvärv av aktier i vissa fall, m.m.

Regeringens proposition 1989/90:50 om inkomstskatten för år 1990 m.m.

Regeringens proposition 1990/91:142 handel och tjänster på värdepappersmarknaden

Regeringens proposition 1997/98:133 Beskattning av personaloptioner

Utskottsbetänkande

Riksdagens betänkande 1989/90:SkU10

Rättsfall

Regeringsrätten, referatmål

RÅ 1981 1:50

RÅ 1986 ref. 36

RÅ 1989 ref. 77

RÅ 1996 ref. 92

RÅ 2000 ref. 4

RÅ 2004 ref. 35 I

RÅ 2002 ref. 78

RÅ 2009 ref. 86

Regeringsrätten, notismål

RÅ 1994 not. 41

RÅ 1996 not. 290

RÅ 2009 not. 206

Skatterättsnämndens Förhandsbesked

Skatterättsnämndens Förhandsbesked den 18 juni 1998 (RSV:s rättsfallsprotokoll 25/98)

Skatterättsnämndens Förhandsbesked den 17 september 1998 (RSV:s rättsfallsprotokoll 29/98)

Skatterättsnämndens Förhandsbesked (dnr 191-06/D), 2007-02-01

Skatterättsnämndens Förhandsbesked (dnr 1-10/D), 2010-07-05

Litteratur

Baekkevold, Arne, Förvärv i samband med anställningen m.m, Svensk Skattetidning 5/2008

Baekkevold, Arne, Perman Borg, Ebba, Värdepappersförvärv i samband med anställning, Svensk Skattetidning 2010:3,

Bergström, Sture, Skatter och civilrätt en studie av civilrättsliga termer i skatterättsliga sammanhang, Liber Förlag, Stockholm, 1978

Bojs, Johan, Beskattning av värdepappersförmån i samband med anställning, Skattenytt nr 1-2 1996

Borg, Mikael, Aktierelaterade incitamentsprogram – en civilrättslig studie, Uppl. 1, Jure Förlag AB, 2003, Stockholm

Christensson, Filip, Robertsson, Helena, "Direktörsaktier" vid vägens ände?, Skattenytt nr 3 2010

Edvardsson Leif, Skatteregler för incitamentsprogram, Nordstedts Juridik AB, 2002, Stockholm

KPMG AB, Incitamentsprogram i Svenska börsnoterade bolag Studie genomförd av KPMG 2009, s. 13,

<http://www.kpmg.se/download/109302/161011/Incitamentsprogram%202009%20SWEDEN.pdf>, hämtad 2010-09-15.

Lanke, Carin, Förvärv av aktier i samband med anställning m.m., Svensk Skattetidning 8/2008, s. 555-558

Liljeborg, Per, Anställdas förvärv av värdepapper och personaloptioner, Skattenytt nr 10 2000

Lodin, Sven-Olof m.fl., Inkomstskatt – en läro- och handbok i skatterätt, tolfte uppl., Studentlitteratur AB, 2009, Lund

Peczenik, Alexander, Juridikens metodproblem, Almqvist & Wiksell Förlag AB, 1974, Stockholm

Påhlsson, Robert, Anställdas förvärv av värdepapper – nya regler, Skattenytt nr 10 1990

Roupe, Jacob, "Inlåsta direktörsaktier" A never-ending nightmare?, Svensk Skattetidning 2009:6-7

Rutberg Anne, Rutberg, Johan, Molander, Lars, Beskattning av värdepapper, 2 uppl., Iustus Förlag AB, Uppsala, 1997

Internetkällor

Handledning för beskattning av inkomst vid 2010 års taxering, s. 77, <http://www.skatteverket.se/download/18.6efe6285127ab4f1d258000478/30128.pdf>, hämtad 2010-09-13.

<http://www.skatteverket.se/foretagorganisationer/forarbetsgivare/incitamentsprogram.4.5947400c11f47f7f9dd80002901.html>, hämtad 2010-09-13.

Skatteverkets publikationer

Skatteverkets brevsvar (dnr 131 444691-07/1152)

Skatteverket, *Tidpunkten för beskattning av anställdas förvärv av aktier*, (Dnr: 3167-09), 2009-12-30

Övrigt

Andersson, Vilhelm, Strömberg, Urban, *Konsultbyråernas skrivelse till Skatteverket*, 29 juni 2007, ärendebeteckning 131 444691-07/11

Bilaga 1

Sammanställning av praxis

Rättsfall/Förhandsbesked	Förutsättningar	Utfall
RÅ 1986 ref. 36	Överlåtelseförbud under fem år. Tvång till återförsäljning till arbetsgivaren vid avslutad anställning, därav möjlighet till betalning under intjänandeperioden.	Uppskjuten beskattning
RÅ 1994 not. 41	Förvärv av option. Överlåtelseförbud, ingen möjlighet att köpa aktier, under tre år.	Ansågs ej vara värdepapper
RÅ 1996 ref. 92	Rösträtt, utdelningsrätt på aktier. Utdelningen användes till köp av nya aktier. Överlåtelseförbud fem år.	Ansågs ej vara värdepapper
RÅ 2002 ref. 78	Aktier pantsatta under två år och sex månader. Aktierna medförde dock rösträtt och utdelningsrätt.	Förvärv förelåg vid aktiebytet
RÅ 2004 ref. 35 I	Förvärv av option. Överlåtelseförbud, utnyttjande var beroende av fortsatt anställning. Ej möjlighet att realisera optionen under intjänandeperioden.	Ansågs ej vara värdepapper
Förhandsbesked 2007-02-01 (dnr 191-06/D)	Rösträtt och utdelningsrätt på aktier. Överlåtelseförbud.	Förvärv förelåg vid aktieförvärvet
RÅ 2009 ref. 86	Rösträtt, utdelningsrätt på aktier. Utdelningen erhöles utan inskränkning. Överlåtelseförbud två år.	Beskattning vid tecknandet
RÅ 2009 not. 206	Rösträtt, utdelningsrätt på aktier. Utdelningen erhöles utan inskränkning. Överlåtelseförbud sju år.	Beskattning vid tecknandet
Förhandsbesked 2010-07-05 (dnr 1-10/D)	Vid återlämnande av aktier p.g.a. avslutad tjänst var ersättningen noll kronor.	Ej omvandla rättighet till pengar